

Avtaler om straffetilsagn

av Maritha Hågensen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap

ved Universitetet i Tromsø

Det juridiske fakultet

Våren 2009

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Oppgavens tema	4
1.2 Redegjørelse for begrepsbruk	5
1.3 Utviklingen av avtaler mellom påtalemyndighet og siktede	5
1.4 Presentasjon av rettskildesituasjonen	6
1.5 Den videre fremstillingen	9
2. Hensyn for og imot avtaler om straffetilsagn	9
2.1 Generelt	9
2.2 Prosessøkonomiske hensyn	10
2.3 Kriminalpolitiske hensyn.....	12
2.4 Hensynet til eventuelt offer og pårørende	12
2.5 Rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering	14
2.6 Hensynet til en siktet som er uskyldig.....	16
2.7 Hensynet til straffens preventive virkning.....	17
2.8 Allmennhetens rettsfølelse	17
2.9 Objektivitet, likebehandling og saklighet.....	18
2.10 Siktedes behov for forutberegnelighet.....	20
2.11 Avveiing	21
3. Rettslig utgangspunkt	24
3.1 Kan påtalemyndigheten etter norsk rett inngå avtaler med siktede om straffetilsagn?	24
3.1.1 Utgangspunkt	24
3.1.2 Begrenser løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn?.....	26
3.1.3 Begrenser påtaleinstruksen påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med	

siktete om straffetilsagn?.....	29
3.1.4 Gir strl. § 59 andre ledd hensynet til at flere skyldige skal tilstå større vekt? ...	30
3.1.5 Hvordan forholder domstolene seg til at påtalemyndigheten inngår avtaler med siktete om straffetilsagn?.....	32
3.1.6 Konklusjon	34
3.2 Hvilken betydning har en avtale mellom påtalemyndigheten og siktete om straffetilsagn for domstolene?	36
3.2.1 Rettslig utgangspunkt – blir domstolene bundet av en avtale mellom påtalemyndigheten og siktete?	36
3.2.2 Fører påtalemyndighetens avtale med siktete om straffetilsagn til at det gis større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis?.....	38
3.2.3 Konklusjon	42
4. Forslaget om strpl. § 233a	43
4.1 Generelt	43
4.2 Ordlyden i forslaget	45
4.3 Er det stor forskjell på dagens rettstilstand og realitetsendringen dersom strpl. § 233a innføres?.....	48
4.4 Alternativer til lovendring	50
4.5 Vurdering	51
Kildeoversikt.....	53

1. Innledning

1.1 Oppgavens tema

Avtaler om straffetilsagn er en avtaler mellom siktede og påtalemyndigheten, der påtalemyndigheten gir siktede et løfte om hvilken straff som maksimum skal ilegges. Siktetes bidrag i avtalen vil som regel være en forklaring. Forklaringen kan ikke være av hvilken som helst karakter, men må være en forklaring av verdi for påtalemyndigheten. En slik forklaring kan være tilståelse av egne forhold, forklaring vedrørende andres forhold, eller annen informasjon påtalemyndigheten har interesse av, for eksempel lokaliseringen av tyvegods. Tema for avhandlingen er tilståelse av egne forhold.

Avtaler der siktede kommer med en tilståelse, kan ha stor betydning for påtalemyndigheten. Ikke minst kan det ha stor prosessøkonomisk betydning, ved enklere og raskere straffesaksbehandling. Totalt sett gir tilståelser frigjorte ressurser som kan brukes på andre saker. Hvis siktede oftere tilstår, vil dette også føre til oppklaring av flere saker. En tilståelse vil dessuten kunne være av stor betydning for eventuelle fornærmede og pårørende. Det er derfor et ønske om å få flere og raskere tilståelser enn det som oppnås i dag.

Avtaler om straffetilsagn er et stadig aktuelt tema. Høyesterett har behandlet temaet ved flere tilfeller, senest i oktober 2009 i storkammer.¹ Justisdepartementet har sendt ut et høringsnotat som inneholder et forslag om å lovfeste påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn.² Høringsuttalelsene vedrørende forslaget er mange, blant annet fra Høyesterett, dette belyser temaets aktualitet.

Avtaler mellom påtalemyndighet og siktede er potensielt problematisk i forhold siktede, domstolene og allmennheten. I forhold til siktede kan slike avtaler være problematiske i den forstand at siktede kan utsettes for myndighetsmisbruk fra påtalemyndigheten. I forhold til domstolen kan slike avtaler være problematiske siden en adgang for påtalemyndigheten å inngå slike avtaler forskyver makt fra domstolen til påtalemyndigheten. Dersom påtalemyndigheten har adgang til å inngå slike avtaler kan det være problematisk at de har fått adgangen uten at det er gjort en lovendring. For allmennheten kan slike avtaler vær

¹ Se HR-2009-02021-S.

² Se Høringsnotat om hurtigere straffesaksbehandling 29. September 2006, snr. 200508271 ES.

problematiske i forhold til allmennhetens rettsfølelse. Jeg kommer nærmere tilbake til problemstillingene avtaler mellom påtalemyndighet og siktede skaper.

Den rettslige hovedproblemstillingen for avhandlingen er, *å finne en fornuftig avveining av hensynene som gjør seg gjeldende for og imot avtaler mellom påtalemyndighet og besvare hvorvidt strpl. § 233a vil være et steg i riktig retting*. Nærmere bestemt skal det drøftes hvordan vil innføring av en ny strpl. § 233a endre dagens rettstilstand. Spørsmålet besvares ved å redegjøre for hvilke rettslige rammer det i dag er for avtaleinngåelse mellom påtalemyndighet og siktede om straffetilsagn, hvordan domstolene forholder seg til slike avtaler, og hvordan en eventuell lovendring vil virke inn på denne rettstilstanden.

1.2 Redegjørelse for begrepsbruk

Straffeprosessloven³ § 82 slår fast at den mistenkte får stilling som *siktet* når påtalemyndigheten har erklært han for siktet, eller når forfølgning mot han er innledet ved retten, eller det er besluttet eller foretatt pågripelse, ransaking, beslag eller liknende forholdsregler rettet mot han.

Påtalemyndigheten skal i avhandlingen forstås i samsvar med påtalemyndighetens tjenestemenn som er opplistet i strpl. § 55.

1.3 Utviklingen av avtaler mellom påtalemyndighet og siktede

I Norge har vi ingen lang tradisjon for avtaler der påtalemyndigheten som motytelse til at siktede tilstår, går med på å nedlegge påstand om lavere straff. Såkalt ”plea bargain” er et amerikansk fenomen og har ikke vært vanlig i norsk straffeprosess. I juridisk litteratur har det blitt hevdet at slike forhandlinger ville være i strid med norske rettsprinsipper.⁴

Som vi skal se i drøftelsen er det likevel klart at det i økende grad forekommer forhandlinger mellom påtalemyndighet og siktede om hva tiltalen skal gå ut på, og om hvilken

³ Lov 22. Mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven eller strpl.) § 248.

⁴ Se Johs. Andenæs, *Norsk straffeprosess*, 4. Utgave, Oslo 2009 side 78.

straffepåstand som skal legges ned.⁵ Utviklingen i påtalemyndighetens praksis viser en klar økning i bruken av avtaler med siktede. Domstolene skal stå fritt i forhold til påtalemyndighetens straffepåstand, jfr. strpl. § 38 andre ledd. Det er likevel usikkerhet knyttet til om domstolene legger vekt på avtaler mellom påtalemyndighet og siktede i straffeutmålingen, eller ikke. Høyesterett har i økende grad behandlet spørsmålet, noe som har resultert i konklusjoner i ulike retninger.⁶ Disse avgjørelsene vil bli nærmere behandlet i avhandlingen.

1.4 Presentasjon av rettskildesituasjonen

Loven regulerer i liten grad avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede. Straffeprosessloven § 92 andre ledd sier at "*løfter (...) må ikke brukes*". Løfteforbudets virkeområde er avhør i retten, men bestemmelsen er gitt tilsvarende anvendelse for mistenkte ved politiavhør, jfr. strpl. § 232 andre ledd. Spørsmålet er om bestemmelsen får anvendelse også for siktede under politiavhør.

Når mistenkte får status som siktet får han etter kapittel 8 i straffeprosessloven, en rekke rettigheter som følge av den statusen. Siktede har ikke mindre behov for beskyttelse enn mistenkte. For at siktede ikke skal miste rettigheter og vern når den rettslige prosessen fremskrider, burde strpl. § 92 også kunne anvendes for siktede under politiavhør. Siktede har derfor vern ved politiavhør, og strpl. § 92 får anvendelse også for den som er siktet.

Straffeloven⁷ § 59 andre ledd fastsetter at retten skal ta i betraktning en "*uforbearde tilståelse*" ved straffeutmålingen. Bestemmelsen viser hvilken betydning lovgiver har gitt tilståelser, og forarbeidene til strpl. § 59 viser hvilke hensyn bestemmelsen bygger på.

Mange *reelle hensyn* og prinsipper gjør seg gjeldende i straffeprosessen, og som grunn for disse ligger, kravet til en god prosess. Om en prosess er god vurderes ut fra flere hensyn. Rettergangen skal være rask og effektiv samtidig som den skal være betryggende og tillitsvekkende. Hensynene er i noen sammenhenger motstridende, og god prosess er et

⁵ Se for eksempel Rt-2005-1453-A.

⁶ Se Rt-2005-1453-A, Rt-2007-616-A, HR-2009-02021-S.

⁷ Lov 22. Mai 1902 nr. 2 om almindelig borgerlig straffelov (straffeloven eller strl.).

resultat av avveining mellom hensynene. Hensynet til en rask behandling og til tillit utad kan for eksempel være motstridende, siden en rask behandling kan gi inntrykk av at det ikke er foretatt en tilstrekkelig vurdering. God prosess skal ligge som en grunnstein for tolkning av straffeprosessloven og gjennomføres ved enhver sak.

Vekten til reelle hensyn er det vanskelig å si noe bestemt om, men når spørsmålene avhandlingen stiller er så lite regulert av andre autoritative rettskilder som her, vil reelle hensyn generelt har stor gjennomslagskraft.⁸ Ulempen med å anvende reelle hensyn er at de til en viss grad kan bero på en skjønnsmessig vurdering og peke i flere retninger. Både forarbeider og rettspraksis anvender flere reelle hensyn på problemstillinger som reiser seg i forhold til avtaler mellom påtalemyndighet og siktede, blant annet rettferdig rettergang, prosessøkonomi og hensynet til offeret.⁹ Den utstrakte bruken av reelle hensyn taler for at hensynene har høy grad relevans for problemstillinger vedrørende avtaler mellom påtalemyndighet og siktede.

Temaet for oppgaven er lite behandlet i *juridisk litteratur*. Johs Andenæs, *Norsk straffeprosess*, av 2009 kapittel 33 og Jo Hov, *Rettergang II*, av 2007 kapittel 3 X, behandler til en viss grad spørsmålet om påtalemyndigheten har adgang til å inngå avtaler med siktede.

Påtaleinstruksen¹⁰ og Riksadvokatens rundskriv har ved flere anledninger behandlet spørsmålet om avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede. Domstolenes, og spesielt Høyesteretts, bruk av rettskilder er retningsgivende for hvordan rettskildene skal anvendes.¹¹ Spørsmålet er hvilken rettskildemessig vekt påtaleinstruksen og Riksadvokatens rundskriv har, både som selvstendig rettskilde og som støtteargument.

Påtaleinstruksen er en forskrift som det må antas at Høyesterett forholder seg til. I Rt-2000-1084-B overholdt ikke Oslo politikammer påtaleinstruksen § 17-3, om dokumentasjon av beslutning om innstilling av straffeforfølgning. Høyesterett presiserte at påtaleinstruksen kun var en instruks og at det ikke var et lovkrav, men la videre vekt på at ”*påtaleinstruksens krav*

⁸ Se Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. Utgave, Oslo 2001, side 378.

⁹ Se blant annet Ot.prp. nr 81 (1999-2000) om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven side 33 og Rt-2007-1056-A (NOKAS) (avsnitt 88).

¹⁰ Se Forskrift av 28. Juni 1985 nr. 1979 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).

¹¹ Se Eckhoff, *Rettskildelære*, side 21.

om skriftlighet har gode grunner for seg, da det sikrer notoritet".¹² Høyesterett anvendte her de reelle hensynene som var grunnlaget for påtaleinstruksens § 17-3. Høyesterett vurderte påtaleinstruksen i forhold til om det hadde skjedd en saksbehandlingsfeil, og om denne saksbehandlingsfeilen hadde virket inn på resultatet.¹³ Den rettskildemessige vekten til påtaleinstruksen synes i seg selv ikke å være stor. Høyesterett har anvendt påtaleinstruksen som støtteargument dersom regelen støttes av reelle hensyn. Juridisk litteratur støtter denne oppfatningen og har uttalt at overtredelser av påtaleinstruksen ikke fører til ugyldighet, men at regelen helst bør følges.¹⁴ Det er usikkert om dette kommer av påtaleinstruksens formelle status i seg selv, eller det faktum at de viktigste og mest betydningsfulle retningslinjene er gitt i lovs form.

I Rt-1998-407-A vurderte Høyesterett om etterforskningen i skrik-saken var beheftet med så alvorlige mangler og betenkeligheter at den ikke burde godtas som grunnlag for domfellelse. Etterforskningen ble vurdert med utgangspunkt i *Riksadvokatens rundskriv* for bruk av ekstraordinære etterforskningsmetoder i narkotikasaker. Høyesterett bygde vurderingen av om etterforskningsmetoden var lovlig, på Riksadvokatens rundskriv. Om anvendelsen av Riksadvokatens rundskriv sa Høyesterett at "*(...) instruksen ikke i noe tilfelle avgjørende for domstolene, slik at etterforskningen i et gitt tilfelle i alle fall må prøves ut fra alminnelige straffeprosessuelle prinsipper.*"¹⁵ Det kommer fram at dommen bygger på de reelle hensyn Riksadvokaten anvender. Det at Høyesterett legger stor vekt på Riksadvokatens rundskriv er ikke fordi det har høy rettskildemessig verdi, men fordi Riksadvokaten har instruksautoritet, har stor faglig kunnskap, og fordi politi og påtaleetaten generelt bør ha et høyt lydighetsnivå hva gjelder rundskrivet.

Høyesterett har ikke ansett seg for bundet av verken Riksadvokatens rundskriv eller påtaleinstruksen og skal ikke følge de. Høyesterett påtalebehandler ikke og har dermed ikke behov for å anvende disse. Domstolen skal drive kontroll med legalitet og saksbehandling og må, i sin kontrollfunksjon, forholde seg til det regelverket som er lagt til grunn for påtalebehandlingen fra påtalemyndighetens side. Likevel anvender Høyesterett dem til en viss grad som støtteargumenter når ikke andre tungtveiende hensyn taler for en annen løsning, og

¹² Se Rt-2000-1084-B (side 1086-1087).

¹³ Jfr. strpl. § 343. Bare når feilen har virket inn på resultatet, fører feilen til opphevelse.

¹⁴ Se Jo Hov, *Rettergang II*, Oslo 2007 side 189-190.

¹⁵ Se Rt-1998-407-A (side 412).

når de har gode grunner for seg. Særlig gjelder dette for Riksadvokatens rundskriv på grunn av den høye faglige kvaliteten institusjonen innehar.

1.5 Den videre fremstillingen

I avhandlingen redegjøres det først for hva dagens rettstilstand er. Først vurderes det *hvilke hensyn som taler for og imot at påtalemyndigheten inngår avtaler om straffetilsagn, og at slike avtaler skal ha betydning for domstolene*. Deretter er det to hovedspørsmål som besvares. For det første, *kan påtalemyndigheten inngå avtaler med siktede?* For det andre, *hvilken betydning har en avtale mellom påtalemyndighet og siktede om straffetilsagn for domstolene?* Disse spørsmålene besvares ved å kartlegge det rettslige utgangspunkt og gjeldende rett, ut ifra en dogmatisk tilnærming. Til sist redegjøres det for endringsforslaget, og hvilke virkninger en endring eventuelt vil medføre.

2. Hensyn for og imot avtaler om straffetilsagn

2.1 Generelt

Det sentrale spørsmålet er om reelle hensyn taler for at påtalemyndigheten skal kunne inngå avtaler med siktede om straffetilsagn, som til dels kan binde domstolen.

Formålet bak avtaler mellom påtalemyndighet og siktede som resulterer i tilståelse fra siktede, er hurtigere saksbehandling i straffesaker. Vurderingen vil blant annet stå mellom dette hensynet, og et hensyn som er grunnleggende i norsk straffeprosess, nemlig at man får et materielt riktig resultat.¹⁶

Begrunnelsen bak forslaget om ny strpl. § 233a, er at flere skyldige skal tilstå. Spørsmålet vil derfor i stor grad være hvilke fordeler og ulemper flere tilståelser vil medføre.

¹⁶ Se NOU 2007: 7 Fritz Moen og norsk strafferettspleie side 94 og Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m v (etterforskningsmetoder m v) side 66.

2.2 Prosessøkonomiske hensyn

Prosessøkonomiske hensyn er hensyn til at prosessen skal være rask, effektiv og ressurs besparende. Det prosessøkonomiske hensyn er det viktigste hensynet til fordel for en hurtigere straffesaksbehandling. Hvor siktede har gitt en uforbeholden tilståelse, kreves det betydelig mindre ressurser ved enklere og raskere straffesaksbehandling, avhengig av på hvilket stadium i saken tilståelsen kommer. En tilståelsessak krever mindre etterforskning enn en sak der skyldspørsmålet er bestridt. Påtaleavgjørelsen blir enklere og derved mindre arbeidskrevende. For påtalemyndigheten kan behandlingsmåten bli enklere ved at bevisførselen blir vesentlig mindre omfattende, og ved at rettergangen kan gjennomføres som tilståelsessak etter strpl. § 248, istedenfor hovedforhandling. Ved tilståelsesdom kan tingretten pådømme en sak uten tiltalebeslutning og hovedforhandling etter begjæring fra påtalemyndigheten og med siktedes samtykke. Etter strpl. § 248, kan det bare gjøres når retten ikke finner det betenkelig, når saken gjelder en straffbar handling som ikke kan medføre mer enn 10 års fengsel, og at siktede har gitt en uforbeholden tilståelse som styrkes av øvrige opplysninger. Uansett om saken dømmes som tilståelsessak etter strpl. § 248 eller ved hovedforhandling, vil en tilståelse kreve vesentlig færre ressurser til forberedelse og medføre økt tempo. En avtale mellom påtalemyndighet og siktede der siktede tilstår, vil føre til mindre straff, jfr. straffeloven § 59, som igjen vil være lønnsomt også for fengselsvesenet og kriminalomsorgen. Totalt sett gir tilståelser frigjorte ressurser som kan brukes på andre saker.

Prosessøkonomisk er problemet hvordan ressursbesparing skal vektlegges i forhold til andre, kanskje mer grunnleggende hensyn i norsk rett. Faren ved hensynet er at siktede kan bli skadelidende ved en dårlig gjennomført straffeprosess og at allmennhetens tillitt til straffeprosessen svekkes.

Høyesterett har generelt lagt stor vekt på prosessøkonomiske hensyn når de har behandlet saker om strafferabatt ved tilståelser. For eksempel i Rt-2008-1737-A, der domfelte hadde tilstått erverv og oppbevaring av hasj, heter det i avsnitt 12:

”Etter mitt syn tilseier prosessøkonomiske omsyn - ikkje minst når ein ser samla på handlinga av straffesaker hos politi, påtalemyndighet og domstolar - at det gjennomgåande blir lagt vekt også på tilståingar der bevissituasjonen er relativt avklara før tilståingane.(...) Men

prosessøkonomiske omsyn er ikkje åleine til å grunngi straffedifferanse for like situasjonar med og utan tilståing.”

Forarbeidene¹⁷ har behandlet et forslag om å endre straffeloven § 59, slik at tilståelser og andre forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken, blir tillagt større vekt ved straffeutmålingen enn i dag. Arbeidsgruppen mente at blant annet prosessøkonomiske hensyn og hensynet til fornærmede talte for at tilståelser burde tillegges større vekt ved straffeutmålingen enn tilfellet er i dag. Arbeidsgruppen mente videre at enkelte mothensyn gjorde seg gjeldende. Uskyldige kan erkjenne straffeansvar fordi de ikke tar sjansen på å bli dømt uansett og da få en strengere reaksjon. Straffenivået kan også bli senket. Gruppen mente at disse hensynene ikke var så tungtveiende og at hensynene for økt vektlegging av tilståelse var sterkere.

Det kan stilles spørsmål ved hvor stor den prosessuelle betydningen er i forhold til andre løsninger. Høyesterett stilte spørsmål ved dette i HR-2009-02021-S avsnitt 20. Høyesterett belyste at en tilståelse ved et tidligere tidspunkt enn ved forhandling med påtalemyndigheten, har en betydelig større prosessøkonomisk gevinst. I saken vedrørende ranet av Norsk kontantservise AS, heretter NOKAS, kom tilståelsene sent i saksforløpet, og etter at de siktede hadde blitt presentert sterke beviser mot seg.¹⁸ Høyesterett mente at den prosessøkonomiske betydningen av slike tilståelser er svært begrenset.

Som et resultat av at siktede tilstår øker *tempoet* i straffesaksbehandlingen. For siktedes vedkommende er tempoet viktig både når han er uskyldig og blir renvasket, og når han er skyldig for å bli ferdig med sin straff. Til et visst punkt er hensynet til hurtighet og at prosessen skal være betryggende i samsvar med hverandre. Dersom prosessen tar for lang tid kan bevismaterialet bli dårligere. Vitner glemmer fort detaljer og troverdigheten svekkes. For høyt tempo vil kunne gå på bekostningen av grundigheten, og hvor betryggende saken er utredet. Man vil for eksempel unnlate å avhøre et nytt vite. Juridisk litteratur har også belyst faren ved ubalanse mellom grundigheten i saken og hvor betryggende saken er utredet.¹⁹

¹⁷ Se Innst. O. nr.45 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling m.v.) kapittel 6.

¹⁸ Se Rt-2007-1056-A.

¹⁹ Se Andenæs, *Norsk straffeprosess*, side 3.

Økonomiske hensyn trekker også i retningen av at man ikke stiller strengere krav til prosessen, enn at sakene behandles med rimelig bruk av tid og ressurser. Hensynet til økonomi står ikke like sterkt i straffesaker som i sivile saker, der partene må bære omkostningene selv, men det er likevel ønskelig å holde kostnadene lave.

2.3 Kriminalpolitiske hensyn

Forarbeidene til strl. § 59 har blant annet lagt vekt på kriminalpolitiske hensyn ved utformingen av utmålingsbestemmelsen. *”Kriminalpolitisk synes det riktig å ha et strafferettssystem som gir den som har begått en straffbar handling, en oppfordring til å ta ansvaret for denne. En slik oppfordring gis best i form av redusert straff(...).”*²⁰

I Rt-2005-314-A²¹ sa Høyesterett at det måtte ha *”ei viss vekt ved vurderinga at ein person vedstår seg det han har gjort, og med det gir eit grunnlag både for ein reaksjon frå samfunnet og for at han kan kome vidare for eigen del”*.

Kriminalpolitisk er problemet om et rettssystem der påtalemyndigheten ikke kan inngå avtaler med siktede om straffetilsagn, i tilstrekkelig grad oppfordres siktede til å ta ansvar for sine handlinger.

2.4 Hensynet til eventuelt offer og pårørende

Hensynet til offeret kan tilsi at en siktet som avgir en uforbeholden tilståelse, får mildere straff enn en siktet som ikke tilstår. Hvor sterkt offerperspektivet gjør seg gjeldende vil variere fra sak til sak, og ut ifra hvilken sakstype det dreier seg om. I saker om vinningskriminalitet og spesielt i narkotikasaker, vil offerrollen være mer indirekte. I saker med integritetskrenkelser, som vold og seksuelle overgrep, er det spesielt viktig at offeret blir ferdig med selve rettergangen så fort som mulig for å begrense den psykiske belastningen.²² En tilståelse vil også resultere i at offeret slipper å forsvare troverdigheten i forklaringen sin.

²⁰ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) side 33. Også gjengitt i Rt-2007-1056-A (avsnitt 88).

²¹ Se Rt-2005-314-A (avsnitt 17).

²² Se Ot.prp. nr. 81(1999-2000) side 33 og Rt-2007-1056-A (avsnitt 87).

På den andre siden vil det kunne være krenkende for fornærmede eller pårørende, dersom avtalen fremstår som en forhandling vedrørende den krenkelse man har vært utsatt for.

Rt-2007-1056-A gjaldt straffeutmåling for tolv personer som var dømt for grovt ran eller medvirkning til grovt ran av NOKAS. Som følge av intens skyting fra ranerne ble en politibetjent truffet i hodet med døden til følge. Flere av de siktede i saken tilsto. Noen tilsto under etterforskningen, noen mellom behandlingen i tingretten og lagmannsretten, og noen under ankeforhandlingen i lagmannsretten. I saken forelå det ingen avtale mellom de siktede og påtalemyndigheten, men saken er relevant for avhandlingen for å belyse vekten Høyesterett la på hensynene bak strl. § 59 andre ledd.

Høyesterett gjorde det klart at etter strl. § 59 andre ledd, er det opp til rettens skjønn om en tilståelse skal ha betydning for straffeutmålingen. Hensynet til offeret, prosessøkonomiske hensyn og kriminalpolitiske hensyn ble trukket frem som viktige. I vurderingen av om straffen skulle settes ned mente Høyesterett:

”Viktige momenter vil her være hvilken betydning tilståelsen har hatt for fornærmedes situasjon, og hvor stor prosessøkonomisk gevinst den har medført. Dette vil igjen bero på en rekke forhold, for eksempel på hvilket stadium av saken tilståelsen kommer og hvilken betydning tilståelsen har for oppklaringen av saken. Videre bør retten ta i betraktning hvilken betydning det vil få for effektiviteten av straffebudet hvis straffenivået reduseres i tilståelsessakene”.²³

Mange av de som tilsto i NOKAS, tilsto sent i saksforløpet og etter å ha blitt presentert sterke beviser mot seg. Høyesterett mente at den prosessøkonomiske betydningen av slike tilståelser var svært begrenset, likevel kunne hensynet til de fornærmede og verdien av å ta ansvar for sine handlinger, begrunne strafferabatt også for slike tilståelser.

Høyesterett la også i denne avgjørelsen vekt på viktigheten av hensynene bak strl. § 59. Det at den prosessøkonomiske verdien var liten, gjorde at tilståelsene fikk liten vekt. Unntaket var tilståelser som hadde betydning for de fornærmede i saken. Det antas at dette spesielt var tilfelle med hensyn til de etterlatte etter den drepte polititjenestemannen.

²³ Se Rt-2007-1056-A. Høyesterett siterte (avsnitt 85) forarbeidene til strl. § 59, Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) s. 44.

I en innstilling fra justiskomiteen mente arbeidsgruppen at hensynet til fornærmede talte for at tilståelser burde tillegges større vekt ved straffutmålingen.²⁴

Det kan også oppstå tilfeller der offeret eller pårørende ønsker at den siktede skal få så streng straff som mulig, og at de dermed ikke ønsker å gi siktede noen mulighet til å forhandle med påtalemyndigheten om en lavere straff.

2.5 Rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering

Rettferdig rettergang er et krav om at rettergangen i helhet skal være rettferdig. Rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering beskytter blant annet siktede mot maktmisbruk. Maktmisbruk kan være en risiko når påtalemyndigheten inngår avtaler med siktede. Avtaler om straffetilsagn kan være problematisk i forhold til rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering dersom slike avtaler tvinger siktede til å avgi forklaring eller på annen måte bidra til sin egen domfellelse.

Spørsmålet er om en avtale der siktede tilstår mot at påtalemyndigheten legger ned et straffetilsagn, vil være et pressmiddel i den grad at avtalen strider med kravet om rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering.

Kravet til rettferdig rettergang kommer klarest til uttrykk i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 6.²⁵ Vernet mot selvinkriminering kommer ikke direkte til uttrykk i artikkelen, men praksis fra menneskerettighetsdomstolen har lagt det til grunn som en del av artikkel 6.²⁶ EMK er i dag en del av norsk rett²⁷, men også lenge før konvensjonen ble gjort til norsk rett, var det et grunnfestet prinsipp i norsk straffeprosess at den som er mistenkt for en straffbar handling ikke har noen forklaringsplikt.²⁸

²⁴ Se Innst. O. nr. 45 (2000-2001) kapittel 6.

²⁵ Se vedlegg under lov 21. Mai. 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven), Den europeiske menneskerettskonvensjonen med protokoller av 4. Nov. 1950, heretter EMK.

²⁶ Se for eksempel Saunders mot Storbritannia fra 17.12.1996 (EMD-1991-19187) og Funke mot Frankrike fra 25.02.1993 (EMD-1984-10828).

²⁷ Se Menneskerettsloven § 2 og strpl. § 4.

²⁸ Se Rt-1999-1269-A (side 1271).

Vernet mot selvinkriminering er et vern mot tvang for å få siktede til å avgi forklaring, eller på annen måte bidra til egen domfellelse. Vernet kommer til uttrykk i straffeprosesslovens regler om at siktede og mistenkte har rett til å nekte å forklare seg.²⁹ I forhold til avtaler med påtalemyndigheten må vurderingstemaet være om siktede har valgfrihet i så stor grad at det ikke kommer i konflikt med vernet mot selvinkriminering.

I Saunders sa EMD:

*”Article 6 of the Convention (art. 6), the right to silence and the right not to incriminate oneself are generally recognised international standards which lie at the heart of the notion of a fair procedure under Article 6 (art. 6). Their rationale lies, inter alia, in the protection of the accused against improper compulsion by the authorities thereby contributing to the avoidance of miscarriages of justice and to the fulfilment of the aims of Article 6.”*³⁰

Domstolen legger her vekt på at vernet mot selvinkriminering skal beskytte mot *”improper compulsion”*, direkte oversatt, upassende tvang. Spørsmålet om avtaler mellom påtalemyndighet og siktede er upassende tvang, har ikke, som jeg kan finne, vært et spørsmål i EMD. USA har ikke ratifisert EMK, men FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.³¹ I artikkel 14 tredje ledd har SP en egen bestemmelse om vern mot selvinkriminering. Innholdet i vernet mot selvinkriminering i SP og innholdet i vernet mot selvinkriminering etter EMK kan ikke sies å være så forskjellige at den ene vil godkjenne avtaler om straffetilsagn, mens den andre vil anse avtaler om straffetilsagn som et brudd på vernet mot selvinkriminering. USA praktiserer avtaler mellom påtalemyndighet og siktede i stor skala, uten at det har blitt oppfattet å komme i konflikt med vernet mot selvinkriminering i SP. Dette taler for at den eventuelle tvangssituasjonen som kan oppstå, ikke er den type tvang vernet mot selvinkriminering har tatt sikte på å beskytte mot.

Likevel kan det sies å være en viktig forskjell mellom vernet mot selvinkriminering i SP og EMK. Kontrollapparatet i EMK er mer omfattende og effektivt enn kontrollapparatet til SP.³²

²⁹ Se strpl. §§ 232 første ledd, 230 første ledd og 90.

³⁰ Se Saunders vs. The United Kingdom 1996 12 17 avsnitt 68.

³¹ Se Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, 21. mai 1999 nr. 30, heretter SP.

³² Se EMK art. 33 fl. og SP art. 41 og Den andre tilleggsprotokoll om avskaffelse av dødsstraff til den internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter, heretter TP, art. 4 og 5.

Selv om EMKs kontrollapparat er mer omfattende enn SPs har også SP individuell klagerett.³³ Den omfattende bruken av avtaler mellom påtalemyndighet og siktede sammenholdt med den individuelle klageretten taler for at dersom slike avtaler var i strid med selvinkrimineringsforbudet ville spørsmålet vært avgjort i SPs kontrollorgan.

2.6 Hensynet til en siktet som er uskyldig

Dersom påtalemyndigheten har anledning til å inngå avtaler om straffereduksjon med siktede, kan det øke presset på en uskyldig til å erkjenne straffeskyld. Risikoen er at siktede tilstår på grunnlag av misforståelser, eller fordi han tror at han kommer til å bli dømt uansett. En misforståelse kan være at han erkjenner seg skyldig fordi han har utført handlingen, men at han ikke er klar over eller har forstått lovens krav om subjektiv skyld. Siktede kan selvfølgelig trekke tilbake tilståelsen. Som et utslag av at *”straffeprosessens overordnede formål, og politiets og påtalemyndighetens primære oppgave, er å sikre et riktig resultat.”*³⁴ må påtalemyndigheten og domstolen ta tilbakekallelsen i betraktning. Tilbakekallelsens bevisverdi vil avhenge av hvor troverdig tilbakekallelsen er og om tilståelsen sammenholdt med øvrige bevis i saken overbeviser retten om siktedes skyld. Denne oppfatningen har støtte i juridisk litteratur.³⁵

I HR-2009-02021-S belyste Høyesterett noen av farene ved avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede. *“I tillegg kommer at en ordning hvor påtalemyndigheten skal kunne tilby redusert straff som 'vederlag' for en uforbeholden tilståelse (...) vil kunne fungere som et uheldig pressmiddel overfor en siktet som faktisk er uskyldig, men som er redd for ikke å bli trodd. For meg fremstår en rettstilstand hvor tiltaltes rettsstilling skal være avhengig av aktors forhandlingsvilje og forsvarerens forhandlingsdyktighet, som svært uheldig.”*³⁶

Dersom det legges for stort press på siktede for å få en tilståelse, risikerer man falske tilståelser. Forklaringens troverdighet kan også påvirkes av at tilståelsen har kommet ved en avtale med påtalemyndigheten.

³³ Se TP art. 5.

³⁴ Se NOU 2007: 7 side 94.

³⁵ Se Andenæs, *Norsk straffeprosess*, side 169-170.

³⁶ Høyesterett siterte i HR-2009-02021-S (avsnitt 20) mindretallet fra Rt-2007-616-A.

Lovforslaget strpl. § 233a setter ingen nedre grense for hvilken straff retten kan idømme. Retten kan med andre ord idømme en mildere straff enn det påtalemyndigheten har gitt tilsagn om. Den nedre grense for hvilken straff retten kan idømme kan fortsatt følge av andre regler, for eksempel strl. 231, om grov legemsbeskadigelse som straffes med fengsel i minst 2 år.

2.7 Hensynet til straffens preventive virkning

Avtaler der siktede får straffetilsagn fra påtalemyndigheten kan være problematisk dersom slike avtaler påvirker straffens preventive virkning ved at siktede får inntrykk av at han kan få massiv reduksjon i straffenivået ved tilståelse.

Straffens preventive virkning kan påvirkes ved at straffen er så lav at den ikke virker avskrekkende når en person avveier om han skal utføre ugjerningen eller ikke. En slik inngående avveining vil sannsynligvis ikke være vanlig, og vil være mest aktuell for kriminelle gjengangere. Dersom gjerningsmannen er en gjenganger vil effekten minskes gjennom strl. § 61 første ledd som sier at *”Begår en tidligere domfelt person på ny en straffbar handling av samme art som han tidligere er dømt for, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte(...)*”. Det er heller ikke trolig at straffereduksjonen blir så stor at dette blir et problem.

2.8 Allmennhetens rettsfølelse

En prosess der påtalemyndigheten, etter forhandlinger med siktede, delvis kan binde domstolens myndighet, kan komme i konflikt med allmennhetens rettferdighetsfølelse. Det er særlig et problem dersom prosessen utad fremstår som et kompromiss der påtalemyndigheten har gitt mye.

Det er viktig at allmennheten har *tillitt* til straffeprosessen. En prosess er først og fremst tillitsvekkende og betryggende når avgjørelsen er riktig.³⁷ Prinsippet om at ingen uskyldig

³⁷ Se NOU 2007: 7 side 94 og Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) side 66.

skal bli dømt er fremhevet som viktig i norsk straffeprosess. De faktiske forhold må være klarlagt og de rettslige spørsmål må være riktig avgjort. Det er derfor viktig at rettferdighetsfølelsen bevares for allmennheten. Denne følelsen kan bevares ved at allmennheten har innsynsrett.

For å sikre allmennhetens rettsfølelse er det viktig at allmennheten får innsikt i hva innholdet i avtalen mellom påtalemyndighet og siktede er. En mulig løsning på problemet er en inngående redegjørelse for avtaleinngåelsen og innholdet i avtalen for domstolen.

Demokratisk vil det være uheldig å forskyve makt fra domstolen til påtalemyndigheten uten en lovendring.

Høyesterett mente i HR-2009-02021-S at en ordning der påtalemyndigheten som motytelse for en uforbeholden tilståelse, skulle kunne gi et mer eller mindre bindende tilsagn om redusert straff, ville representere en prinsipiell nydannelse i vår straffeprosess. Av hensyn til maktfordelingen mellom lovgiver og domstol i vårt rettssystem burde domstolene ikke gripe inn i nåværende lovgivningsprosess. Om ordningen var ønskelig, burde en prinsipiell nydannelse av denne karakter ikke innføres uten lovvedtak.³⁸

2.9 Objektivitet, likebehandling og saklighet

Påtalemyndigheten er en egen type forvaltningsvirksomhet som ikke er bundet av forvaltningsloven³⁹ ved behandling av straffesaker, men av reglene i straffeprosessloven og påtaleinstruksen. Påtalemyndigheten må som andre forvaltningsorgan ha tilstrekkelig hjemmel for beslutningene som treffes, jfr. legalitetsprinsippet og lovkravet. Hvorvidt påtalemyndigheten innehar tilstrekkelig hjemmel beror på en tolkning av hjemmelsgrunnlaget.

Objektivitet, likebehandling og saklighet kan være problematisk i forhold til avtaler mellom påtalemyndighet og siktede i det henseende at påtalemyndigheten ved avtaleinngåelsen ikke

³⁸ Se HR-2009-02021-S (avsnitt 38).

³⁹ Se Lov 10. Februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 4 første ledd b.

oppfyller disse kravene. Dersom påtalemyndigheten ikke oppfyller kravene til objektivitet, likebehandling og saklighet vil påtalemyndigheten kunne krenke allmennhetens rettsfølelse og rettsfølelsen til andre siktede, ved tvil om at han blir, eller har blitt rettferdig behandlet.

Ved alle oppgavene som hviler på påtalemyndigheten, som for eksempel etterforskning og saksforberedelse, hviler det også et stort ansvar. Påtalemyndigheten har en spesiell plikt til å være *objektiv* i den forstand at det skal være sentralt å få en riktig avgjørelse. Det kommer blant annet fram i strpl. § 226 tredje ledd, at dersom en bestemt person er mistenkt, ”*skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham*”.

Objektivitetsplikten gjelder for påtalemyndigheten i alle trinn i saken, se blant annet strpl. § 254 første ledd, jfr. strpl. § 73, som sier at påtalemyndigheten kan frafalle enkelte tiltaleposter eller tiltalen i sin helhet, på grunn av bevisets stilling eller fordi straff ikke kan anvendes på forholdet.

Forarbeidene har lagt vekt på viktigheten av at påtalemyndigheten opptrer objektivt og oppnår et riktig resultat. ”*Straffeprosessens overordnede formål, og politiets og påtalemyndighetens primære oppgave, er å sikre et riktig resultat. Dersom politi og påtalemyndighet ikke opptrer objektivt, er det en fare for at bevis av betydning ikke blir fremlagt for den dømmende rett, noe som igjen kan føre til galt resultat.*”⁴⁰

Jo Hov bruker objektivitetsplikten som et argument mot at påtalemyndigheten skal kunne inngå avtaler med siktede.⁴¹

Likhetsplikten påtalemyndigheten har innebærer at de skal behandle individer likt. Plikten kommer blant annet til uttrykk i politiloven § 6 tredje ledd, som sier at politiet skal opptre ”upartisk”.⁴² Det vil i enkle trekk si at påtalemyndigheten skal behandle like tilfeller likt. Fullstendig likhet vil det selvfølgelig ikke være mulig eller ønskelig å oppnå, siden en siktet ikke er lik den andre.

⁴⁰ Se NOU 2007: 7 side 94.

⁴¹ Se Hov, *Rettergang II*, side 179.

⁴² Se Lov 4. August 1995 nr. 53 om politiet.

I forhold til avtaler med siktede er manglende likebehandling hovedsakelig problematisk i forhold til forskjellsbehandling av resurssterke og resurssvake siktede. Forhandlingsviljen fra påtalemyndigheten kan være avhengig av ressurser og arbeidsbyrde hos påtalemyndigheten, eller enda verre, den siktedes sosiale status, ved at en siktet med høy sosial status får en bedre avtale enn en siktet med lav sosial status.

Plikten til å ikke ta *utenforliggende hensyn* er en plikt til å basere sine avgjørelser på relevante hensyn. Det vil i korthet si at avgjørelsen skal være saklig begrunnet.⁴³ Hva som er saklig vil bero på en tolkning av blant annet lovens ordlyd, forarbeider og lovens formål. Det vil si at tolkningen beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.⁴⁴

Høyesterett har anført faren for utstrakt forskjellsbehandling som et argument mot avtaler mellom påtalemyndighet og siktede. ”(...) *en ordning hvor påtalemyndigheten skal kunne tilby redusert straff som 'vederlag' for en uforbeholden tilståelse, vil innebære en fare for forskjellsbehandling og favorisering av resurssterke siktede (...). For meg fremstår en rettstilstand hvor tiltaltes rettsstilling skal være avhengig av aktors forhandlingsvilje og forsvarerens forhandlingsdyktighet, som svært uheldig.*”⁴⁵

2.10 Siktetes behov for forutberegnelighet

En avtale mellom påtalemyndighet og siktede om straffetilsagn vil, dersom påtalemyndigheten ikke kan binde domstolene, være avhengig av at domstolene følger tilsagnet fra påtalemyndigheten. En slik rettstilstand er lite forutberegnelig for siktede, og det kan være problematisk i forhold til om det er tilstrekkelig motivasjon for å tilstå. For at flere skyldige skulle tilstå satt forarbeidene til strl. § 59 opp momenter som måtte være til stede for å støtte formålet. Rabatten måtte blant annet være synbar for å motivere til tilståelse. Retten trengte ikke å oppgi rabatten i tall, men heller gi mer skjønnsmessige formuleringer, som at dersom det ikke forelå en tilståelse ville straffen blitt betydelig høyere.⁴⁶

⁴³ Se NOU 2003: 21 kriminalitetsbekjempelse og personvern, side 52.

⁴⁴ Se for eksempel Rt-1974-961 (side 964), Rt-1995-1427 og Torstein Eckhoff og Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 8. Utgave, Oslo 2006, side 368.

⁴⁵ Se HR-2009-02021-S (avsnitt 20). Høyesterett sa seg enig med mindretallet fra Rt-2007-616-A.

⁴⁶ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-200) side 35 og 40.

Flertallet i Rt-2007-616-A mente at det måtte være en viss forutberegnlighet med hensyn til hvilket gjennomslag påtalemyndigheten vil kunne regne med å få i domstolen. Dette tilsa at domstolen måtte være villig til å tillegge straffetilsagn en viss selvstendig betydning.⁴⁷

2.11 Avveining

Både Høyesterett og forarbeidene har lagt stor vekt på *prosessøkonomiske hensyn*. Dette taler for at hensynet til prosessøkonomi er et svært relevant og viktig hensyn i spørsmålet om det skal åpnes for avtaler mellom påtalemyndighet for å øke antallet tilståelser. Dersom tilståelsen kommer på et sent tidspunkt i saken vil den prosessøkonomiske gevinsten være liten, og mye taler for at strafferabattens størrelse skal avgjøres ut ifra hvor stor gevinsten er i det konkrete tilfellet. Selv om både høyesterett og forarbeidene har lagt stor vekt på prosessøkonomiske hensyn vil slike hensyn ikke vektlegges dersom det ikke kan harmoniseres med grunnleggende hensyn i straffeprosessen, som for eksempel retten til rettferdig rettergang. I forhold til rettferdig rettergang vil et hensyn som er en del av EMK uansett ha forrang ved motstrid.⁴⁸

Dersom det fremstår som lønnsomt for siktede å tilstå, vil dette naturlig nok resultere i flere tilståelser. Dersom siktede ikke har noen garanti for å få redusert straff eller kunnskap om hvor stor reduksjonen blir, er sjansen større for at siktede velger å ikke tilstå og heller satse på å kanskje bli frifunnet. Ut ifra et *kriminalpolitisk* synspunkt vil avtaler om straffetilsagn være en fordel for allmennheten, i den forstand at noen tar ansvar for en straffbar handling.

Hensynet til offeret og pårørende kan tale både for og imot avtaler om straffetilsagn. Det vil være en subjektiv oppfatning om offeret eller pårørende ønsker en avtale mellom påtalemyndigheten og siktede, eller at den siktede skal få mest mulig straff. Dersom bevisene mot siktede i saken er svake vil hensynet til offeret og pårørende i større grad tale for avtaler om straffetilsagn, siden en skyldig da har større sjanse for å bli frifunnet.

⁴⁷ Se Rt-2007-616-A (avsnitt 29).

⁴⁸ Se Menneskerettsloven § 3.

Et av de absolutt viktigste hensynene i norsk straffeprosess, er hensynet til en *rettferdig rettergang og vernet mot selvinkriminering*. Som drøftet ovenfor trenger ikke en avtale med siktede å stride med disse prinsippene, så lenge slike avtaler ikke tvinger siktede til å avgi forklaring eller på annen måte bidra til sin egen domfellelse. Det vil være avgjørende at påtalemyndigheten får klare retningslinjer for bruken av slike avtaler. Retningslinjene må inneholde spesifiseringer for hvordan påtalemyndigheten skal opptre for å ikke skape en situasjon der de utøver et slikt press ovenfor siktede at det oppfattes som tvang. Mest praktisk vil retningslinjer gis som en påtaleinstruks eller i Riksadvokatens rundskriv.

En regel som oppfordrer siktede til å tilstå vil øke faren for at en *siktet som er uskyldig* uriktig tilstår. Dersom domstolene og påtalemyndigheten er bevisst på at det kan oppstå både misforståelser og uriktige opplysninger, og tar dette i betraktning ved sin myndighetsutøvelse, kan de i større grad unngå faren for at en uskyldig blir dømt.

Det er ikke trolig at *Straffens preventive virkning* påvirkes av at påtalemyndigheten kan inngå avtaler med siktede om straffetilsagn.

Allmennhetens rettsfølelse er avhengig av innsyn i straffeprosessen, og at allmennheten ved innsynet ser at straffeprosessen er betryggende og tillitsvekkende. Ved avtaler om straffetilsagn vil det være vanskelig å gjennomføre offentlighet og innsyn. Det bør utarbeides et regelverk der påtalemyndigheten bevarer disse grunnleggende verdiene, og dermed opprettholder tillitten utad. Det demokratiske aspektet taler for at dersom påtalemyndigheten skal ha adgang til å inngå avtaler med siktede burde dette gjennomføres ved en lovendring.

Hensynene til objektivitet, likebehandling og saklighet taler ikke direkte imot avtaler om straffetilsagn, men stiller krav til at påtalemyndigheten har klare retningslinjer som de opptrer lojalt i forhold til. Som vist tidligere har Høyesterett trukket frem faren for forskjellsbehandling ved en ordning der påtalemyndigheten kan bruke redusert straff som et vederlag for en tilståelse. Det er en fare for dette spesielt dersom påtalemyndigheten ikke har klare retningslinjer for bruken av dette vederlaget. En slik fare kan reduseres ved å gi påtalemyndigheten retningslinjer i form av påtaleinstrukser eller rundskriv fra riksadvokaten. Det er vanskelig å si noe om faren for uriktig forskjellsbehandling er større ved avtaler med siktede, enn ved andre typer myndighetsutøvelse av påtalemyndigheten. Adgangen til å påklage påtalevedtak, jfr. strpl. § 59, er med på å forhindre uriktig forskjellsbehandling.

Riksadvokatens rundskriv og påtaleinstruksen er også med på å sikre likebehandling, og en ensartet utøvelse av påtalemyndigheten.

Siktedes behov for forutberegnelighet taler for at påtalemyndigheten skal gis adgang til å binde domstolen til påstanden påtalemyndigheten legger ned i samsvar med straffetilsagnet. Om en slik overføring av makt fra domstolene til påtalemyndigheten skal gjennomføres er diskutabelt blant annet i forhold til faren for maktmisbruk, og det kan stilles spørsmål ved om påtalemyndigheten er den mest kompetente myndighet til å bestemme hvilken straff den siktede burde få. Dersom en slik overføring skal gjennomføres må den gjennomføres ved lovgivning.

Høyesterett har basert flere drøftelser vedrørende avtaler mellom påtalemyndighet og siktede på hensynene i kapittelet. Spesielt tydelig er bruken av hensyn i drøftelsen, om påtalemyndighetens avtale med siktede om straffetilsagn fører til at det gis større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis. Uenighetene mellom flertallet i Rt-2007-616-A, og mindretallet og HR-2009-02021-S er basert på ulik vektlegging av hensynene. Flertallets begrunnelse var basert på prosessøkonomiske hensyn, hensynet til offeret, og siktedes behov for forutberegnelighet og tillitt til påtalemyndigheten. Mindretallet og HR-2009-02021-S begrunnelse var basert på demokratiske hensyn, allmennhetens rettsfølelse, objektivitet, likebehandling, og at den prosessøkonomiske gevinsten er større ved tilståelser på et tidligere tidspunkt. Avgjørelsene er drøftet nærmere i kapittel 3.2.2.

Ved innførsel av en regel som åpner for avtaler om straffetilsagn kan man risikere at påtalemyndigheten går for langt og misbruker sin myndighet. Det er flere problemer som kan oppstå ved at man går for langt i å godta at påtalemyndigheten inngår avtaler med siktede. Det kan oppstå en produksjon av tilståelser, kriminelle organisasjoner kan spekulere i ordningen og skape interne turnusordninger.

Prosessøkonomiske hensyn og hensynet til den fornærmede er fremmet som viktige hensyn, mens risikoen for at siktede skal erklære seg som skyldig er ansett som liten. Det vil generelt være viktig at påtalemyndigheten opptrer åpent og redelig, både for fornærmedes og offentlighetens rettferdighetsfølelse. Den offentlighet som råder i norske domstoler bør ikke gå tapt ved avtaler mellom påtalemyndighet og siktede.

Klare retningslinjer vil også være avgjørende for å forebygge misbruk av myndighet og dermed ivaretar allmennhetens rettsfølelse, hensynet til en siktet som er uskyldig og forebygger faren for forskjellsbehandling.

3. Rettslig utgangspunkt

3.1 Kan påtalemyndigheten etter norsk rett inngå avtaler med siktede om straffetilsagn?

3.1.1 Utgangspunkt

Påtalemyndigheten er som forvaltningsorgan bundet av offentligrettslige regler. For forvaltningsorganer modifiseres det privatrettslige utgangspunktet om avtalefrihet, ved en omfattende regulering av den offentligrettslige myndighetsutøvelsen.

Spørsmålet er om den grad av skjønn som påtalemyndigheten er satt til å utøve kan gjøres til gjenstand for forhandlinger med siktede.

Det er ingen lovgivning som direkte tar sikte på å regulere spørsmålet om påtalemyndigheten kan inngå avtaler med siktede. Fraværet av direkte lovregulering for avtaler mellom påtalemyndighet og siktede betyr ikke nødvendigvis frihet til å inngå avtaler med siktede. Hvilken frihet påtalemyndigheten har til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn vil være avhengig av hvilken frihet påtalemyndigheten har ved nedleggelse av straffepåstanden.

Påtalemyndighetens rådighet over straffesaker reguleres blant annet av anklageprinsippet og opportunitetsprinsippet. Etter *anklageprinsippet* er det, med unntak av private straffesaker,⁴⁹ påtalemyndigheten som beslutter straffeforfølgning for domstolene. I norsk rett følger anklageprinsippet av strpl. § 63, som sier at domstolene ikke trer i virksomhet uten at det er begjært av påtalemyndigheten. Videre avskjærer strpl. § 38 domstolene fra å pådømme andre straffbare forhold enn de som er fremmet av påtalemyndigheten. Etter *opportunitetsprinsippet* har påtalemyndigheten en diskresjonær adgang til å unnlate straffeforfølgning.

⁴⁹ Se Strpl. kapittel 28.

Straffeprosessloven §§ 69 og 70 om påtaleunntatelse og unntatelse ved sammenstøt av straffeutmålingsregler bygger på dette prinsippet. Disse bestemmelsene regulerer påtaleunntatelse, men prinsippet ble av metodeutvalget ansett som mer vidtrekkende enn dette. Metodeutvalget mente at prinsippet ikke bare gjaldt på det tidspunkt det skulle treffes påtalevedtak, men også med hensyn til det som taler for og mot å gå videre med saken på et tidligere tidspunkt, for eksempel om en sak skal etterforskes.⁵⁰ Den vidstrakte bruken av opportunitetsprinsippet taler for at prinsippet også gjelder for hvilken straffepåstand som skal nedlegges.

Strl. § 77 sier at straffbare handlinger er undergitt offentlig påtale, med mindre noe annet er bestemt. Bestemmelsen stiller ingen direkte krav til hva innholdet i påtalen skal være.

Som nevnt tidligere er påtalemyndighetens mål å oppnå det riktige resultatet, prinsippet om den materielle sannhet.⁵¹

For at domstolen skal komme fram til det riktige resultat er de til en viss grad avhengig av at påtalemyndighetens påtale er riktig. Prinsippet om den materielle sannhet, sammenholdt med strl. § 77, stiller krav til at påtalemyndigheten legger ned en riktig påstand.

Domstolen skal etter strl. § 59 ta en uforbeholden tilståelse i betraktning ved straffeutmålingen. En straffepåstand som tar en uforbeholden tilståelse i betraktning vil derfor ikke stride med prinsippet om den materielle sannhet.

Den grad av skjønn som påtalemyndigheten er satt til å utøve ved nedleggelse av påstand kan gjøres til gjenstand for forhandlinger med siktede. Påtalemyndigheten vil likevel ikke ha full rådighet over saker i alle henseender. Påtalemyndigheten er alltid bundet av blant annet misbrukslæren om blant annet objektivitet, likebehandling og saklighet.

Utgangspunktet er at påtalemyndigheten etter norsk rett kan inngå avtaler med siktede om straffetilsagn.

⁵⁰ Se NOU 1997: 15 om etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet kapittel 4.1.9.

⁵¹ Se Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) side 66.

3.1.2 Begrenser løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn?

Straffeprosessloven § 92 andre ledd sier at *”løfter, uriktig opplysninger, trusler eller tvang må ikke brukes.”* Spørsmålet er om et straffetilsagn fra påtalemyndigheten i en avtale med siktede er et ”løfte” etter strpl. § 92 andre ledd.

Ordlyden ”løfter” har en side til avtalerettslig terminologi om løfte, tilbud og aksept, men det er de straffeprosesslige aspektene som drøftes nærmere i avhandlingen. Ordlyden ”løfte” er så vidt at den omfatter ethvert utsagn fra påtalemyndigheten om et gode.

En avtale med siktede vil naturlig bestå av et løfte om hvordan påtalemyndigheten skal anvende sin fremtidige myndighetsutøvelse. Det er klart at ordlyden ”løfter” omfatter en slik avtalesituasjon. Etter en ren språklig tolkning av ordlyden vil et løfte om en bestemt straff ikke være tillatt. Bestemmelsen regulerer avtaler mellom påtalemyndighet og siktede negativt gjennom løfteforbudet.

Videre er spørsmålet hvilke opplysninger påtalemyndigheten kan gi siktede uten å komme i konflikt med løfteforbudet.

Det har vært vanlig at Høyesterett og juridisk litteratur sonderer mellom det å gi *faktiske opplysninger og løfter*.⁵² Faktiske opplysninger kan være opplysninger om rettslige konsekvenser, for eksempel opplysninger om strafferabatt i henhold til strl. § 59 andre ledd.

I Rt-2005-1453-A belyste Høyesterett siktedes behov for å på forhånd ha kunnskap om strafferettslige konsekvenser for tilståelser. Høyesterett sa at *”(...) en siktet i mange tilfeller på forhånd kan føle behov for nærmere kunnskap om de strafferettslige konsekvensene av å tilstå. Dette gjelder både forhold som man vet at politiet kjenner til og forhold som antas å være ukjente. I praksis er det ikke uvanlig at slike spørsmål blir drøftet mellom siktede/forsvareren og påtalemyndigheten. I dette tilfelle hadde påtalemyndigheten som nevnt gitt et skriftlig tilsagn.”*⁵³ Høyesterett begrunnet adgangen til å gi opplysninger med siktedes behov for kunnskap, og derav behovet for forutberegnelighet. Videre sa Høyesterett at dersom

⁵² Se Andenæs, *Norsk straffeprosess*, side 254.

⁵³ Se Rt-2005-1453-A (avsnitt 17).

påtalemyndigheten gir straffetilsagn må det ”(...) klargjøres for siktede at domstolen ikke er bundet til den straffepåstand påtalemyndigheten nedlegger”.⁵⁴ Når påtalemyndigheten opplyser siktede om at domstolen ikke er bundet av tilsagnet påtalemyndigheten gir, vil det etter min mening være et såpass stort forbehold at det ikke lengre kan kategoriseres som et løfte.

Selv om påtalemyndigheten opplyser siktede om at domstolen ikke er bundet av straffetilsagnet vil man ikke komme bort fra at straffetilsagnet fra påtalemyndigheten kan ha stor innvirkning på domstolen, og derfor medføre press på siktede. Det er klart at påtalemyndigheten kan gjøre siktede klar over for eksempel strl. § 59 andre ledd, og hva bestemmelsen innebærer, men bestemmelsen gir ikke påtalemyndigheten anledning til å gi løfte om et spesielt staffenivå. Å gi faktiske opplysninger til siktede er ikke et løfte, og vil ikke begrenses av strpl. § 92 andre ledd.

Spørsmålet er om *hensynene* bak løfteforbudet taler for at ”løfte” skal tolkes slik at bestemmelsen ikke omfatter avtaler om straffetilsagn.

Hovedhensynet bak løfteforbudet er å ivareta siktedes krav til en rettferdig rettergang. Løfteforbudet kan sees på som en forlengelse av vernet mot selvinkriminering.

Dersom avtaler om straffetilsagn kan harmonere med hensynene bak løfteforbudet taler det for at straffetilsagn ikke omfattes av ordlyden ”løfter”.

Vernet mot selvinkriminering er, som nevnt i 2.5, et vern mot tvang for å få siktede til å avgi forklaring eller på annen måte bidra til sin egen domfellelse. Dersom påtalemyndigheten gis anledning til å utøve press for å få siktede til å forklare seg i forbindelse med en avtaleinngåelse, vil det ikke være i samsvar med vernet mot selvinkriminering, og kan sees på som en omgåelse av vernet mot selvinkriminering.

Juridisk litteratur har anført at forbudet burde tolkes slik at det ikke stengte for å gi siktede løfter om fordeler som et ledd i et prosessuelt forlik.⁵⁵ Kjelby har vurdert om løfteforbudet

⁵⁴ *Ibid* (avsnitt 18).

⁵⁵ Se Gert Johan Kjelby, *Forhandlinger og avtaler mellom påtalemyndighet og siktede – straffeprosessuelle forlik?* Kritisk juss nr. 4 1996, side 239-240.

burde tolkes innskrenkende. Han bygde vurderingen på at en avtale mellom påtalemyndighet og siktede ikke bryter med hensynene bak løfteforbudet. Kjelby konkluderte med at løfteforbudet setter snevre grenser for hva man kan forespeile siktede dersom han tilstår, og at den skjønsmessige kompetansen påtalemyndigheten har, generelt ikke er egnet til forhandlinger.⁵⁶ Kjelby støtter en snever adgang til å inngå avtaler med siktede. Denne vurdering ble gjort i 1996 og det er klart at rettstilstanden vedrørende avtaler mellom påtalemyndighet og siktede har utviklet seg mye siden den gang.

En forhandlingssituasjon med påtalemyndigheten kan oppfattes som pressende, selv om intensjonen bak avtalen er redelig, og det ikke er tilsiktet å utøve press. Det må likevel legges vekt på at en avtale som resulterer i lavere straff vil være en betydelig fordel for siktede. Avtaler mellom påtalemyndighet og siktede vil ofte ta sikte på en gunstigere løsning for alle de involverte, lavere straff for siktede og enklere prosess for påtalemyndigheten. En forhandlingssituasjon der siktede forhandler med påtalemyndigheten, gjerne sammen med forsvarer, vil eller bør være en situasjon der siktede opplyses om både fordeler og ulemper med å inngå en avtale med påtalemyndigheten. I så fall vil en slik situasjon falle utenfor den situasjonen strpl. § 92 andre ledd tok sikte på å beskytte siktede imot, siden en slik avtale i utgangspunktet ikke vil stride imot vernet mot selvinkriminering.

Begrunnelsen bak at påtalemyndigheten ønsker en tilståelse fra siktede, er å skaffe til veie bevis som tjener til sakens opplysning. En tilståelse er blant de bevis som på best måte bidrar til å opplyse saken, forutsatt at tilståelsen er riktig, og kan derfor gi prosessøkonomiske fordeler ved hurtigere og enklere straffesaksbehandling.

Avtaler om straffetilsagn kan harmonere med hensynene bak løfteforbudet. Hensynene bak løfteforbudet taler for at ”løfte” skal tolkes slik at bestemmelsen ikke omfatter avtaler om straffetilsagn.

⁵⁶ *Ibid* side 256.

3.1.3 Begrener påtaleinstruksen påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn?

Påtaleinstruksen har en presisert regel for politiavhør i § 8-2. I fjerde ledd gjentas det at *”løfter (...) må ikke brukes”*, og i tredje punktum sies det at det under avhøret ikke må *”forespeiles mistenkte at siktelsens omfang kan påregnes redusert dersom han tilstår (...)”*. Spørsmålet er om straffetilsagn omfattes av ordlyden *”siktelsens omfang”*.

En siktelse er en erklæring fra påtalemyndigheten om at en person som er mistenkt for en straffbar handling nå er siktet. Mistenkte får stilling som siktet når påtalemyndigheten har erklært han for siktet, når forfølgning mot han er innledet ved retten, når det er besluttet eller foretatt pågrepelse, ransaking, beslag eller liknende forholdsregler er rettet mot han.⁵⁷ Et straffetilsagn vil ikke direkte omfatte det faktiske innhold av siktelsen, men hva som maks kan gis i straff. Ordlyden *”siktelsens omfang”* er likevel så vid at den omfatter både hva som kan forventes av straff og hva siktelsens faktiske innhold er.

Antydninger om lempeligere behandling dersom avhørte tilstår, er av forarbeidene til påtaleinstruksen sagt å være forhold påtalemyndigheten ikke har noen kontroll over.⁵⁸ Det er begrunnet med at denne vurderingen er domstolens oppgave etter strl. § 59. Den enkelte polititjenestemann oppfordres til å utvise den største forsiktighet når det blir reist spørsmål om hvilken betydning en tilståelse vil få for sakens senere avgjørelse. I forarbeidene har varetekstutvalget uttalt at *”dersom mistenkte kommer med spørsmål om dette, bør politiet i størst mulig grad begrense seg til faktiske opplysninger om rettstilstanden.”*⁵⁹

Det er riktig som forarbeidene fremhever, at en lempeligere behandling ikke er noe påtalemyndigheten har kontroll over. Det må likevel antas at den juridiske kompetansen varierer ut ifra hvilke av påtalemyndighetens tjenestemenn som er i kontakt med siktede.⁶⁰ Påtaleinstruksen regulerer i § 8-2 politiavhør, når den sees i sammenheng med uttalelsene i forarbeidene om polititjenestemenn, må det antas at det er ovenfor polititjenestemenn den skal ha betydning. Ved å utøve den forsiktighet som hver polititjenestemann oppfordres til å utøve vil det ikke oppstå tilfeller der en polititjenestemann gir siktede inntrykk av at siktede kan få

⁵⁷ Se Strpl. § 82.

⁵⁸ Se NOU 1984: 27 om ny påtaleinstruks side 117.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Se Strpl. § 55 om påtalemyndighetens tjenestemenn.

mindre straff enn det han til slutt får. Uttalelsen taler for at forarbeidet har tatt sikte på at det ikke skal mye til for at uttalelser fra påtalemyndigheten omfattes av ordlyden ”*siktelsens omfang*”. Straffetilsagn omfattes av ordlyden ”*siktelsens omfang*”.

Påtaleinstruksen taler for å begrense påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn, slik at adgangen ikke omfatter alle påtalemyndighetens tjenestemenn.

3.1.4 Gir strl. § 59 andre ledd hensynet til at flere skyldige skal tilstå større vekt?

Siktede har ingen plikt til å tilstå det straffbare forhold han er siktet for, verken for politiet eller retten.⁶¹ Det er likevel et ønske at siktede tilstår når han er skyldig. Blant annet for å øke antall tilståelser fikk straffeloven en ny bestemmelse § 59. Bestemmelsen kom til ved endringslov av 2. mars 2001 nr. 7 og er en klar oppfordring til domstolene om å redusere straffen når siktede tilstår.

Straffeloven § 59 andre ledd sier at dersom ”*siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen*”. Tilståelse kan være formildende innenfor den ordinære strafferammen eller straffen kan settes ”*under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart*”. Denne vurderingen beror på rettens skjønn.⁶²

Spørsmålet er først om bestemmelsen får direkte virkning for påtalemyndigheten. Etter bestemmelsen er det domstolen som skal utmåle straffen og den sier derfor ingenting om påtalemyndighetens rett til å inngå avtaler med siktede. Ordlyden kan ikke forstås slik at den er ment å begrense rekkevidden til løfteforbudet. Virkeområdet for bestemmelsen er rettens vurdering av straffeutmålingen.

Bestemmelsen får ingen direkte betydning for påtalemyndigheten.

Problemstillingen er så om strl. § 59 andre ledd gir hensynet til at flere skyldige skal tilstå større vekt.

⁶¹ Se Strpl. §§ 90 og 230.

⁶² Se Ot.prp. nr. 81 (1999-200) side 32.

Justisdepartementet har uttalt at *”Det totale tidsforløpet ved behandlingen av straffesaker har vært urovekkende langt. En effektivisering av strafferettspleien kan både styrke straffens preventive virkning og tilliten til rettssystemet. Derfor har det vært en av Justisdepartementets mest prioriterte oppgaver de senere år å bidra til å sikre en hurtigere straffesaksbehandling.”*⁶³

Også før lovendringen som resulterte i strl. § 59 andre ledd, ble det lagt vekt på uforbeholdne tilståelser ved straffeutmålinger, men da bare dersom tilståelsen var avgitt før gjerningspersonen var klar over at han var mistenkt. Før lovendringen ble tilståelser i økende grad brukt ved straffeutmålingen, som et formildende moment.⁶⁴

I Ot.prp. nr 81 (1999-2000) ble det vurdert hvilken betydning bistand til politiet skulle ha. I vurderingen ble det lagt stor vekt på formålene bak lovendringen til strl. § 59 andre ledd. Formålet med lovendringen var at det skulle legges større vekt på tilståelser ved straffeutmålingen, og slik medføre flere tilståelser. Det ble lagt vekt på prosessøkonomiske hensyn og hensynet til fornærmede.⁶⁵ Etter lovendringen kunne påtalemyndigheten med større sikkerhet vite at en tilståelse ville bli tillagt vekt ved straffeutmålingen.

For at formålene bak bestemmelsen skulle nås, mente justisdepartementet at retten i domspremissene burde angi hvilken betydning tilståelsen hadde hatt ved straffeutmålingen. Retten trengte ikke å angi hva straffen ville ha blitt uten tilståelse, men de burde i mer generelle vendinger gi uttrykk for hvor stor vekt retten hadde lagt på tilståelsen.⁶⁶ Rabatten måtte med andre ord være synbar for å motivere til tilståelse.

Forutberegnelighet er et grunnleggende reelt hensyn i straffeprosessen som har nær sammenheng til synbarhet. Forutberegnelighet forutsetter at siktede kjenner til ordningen om strafferabatt, og at strafferabatt gis under konsekvente vilkår og nivåer. Riksadvokatens

⁶³ Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.) side 9.

⁶⁴ Se for eksempel Rt-2000-31-A.

⁶⁵ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-200) side 37.

⁶⁶ *Ibid* side 40.

rundskriv sa om forutberegnelighet, at det var en forutsetning for at ordningen med strafferabatt skulle få ønsket effekt.⁶⁷

Straffeloven § 59 andre ledd har gitt hensynet til at flere skyldige skal tilstå større vekt. Synbarhet og forutberegnelighet har blitt fremhevet som forutsetninger for å nå den ønskede effekten.

3.1.5 Hvordan forholder domstolene seg til at påtalemyndigheten inngår avtaler med siktede om straffetilsagn?

I Rt-1995-1922-A uttrykte Høyesterett skepsis for forhandlinger mellom partene i forkant av utferdigelse av forelegg. Likevel uttalte de at grensene for påtalemyndighetens og eventuelt forsvarerens adgang til å diskutere innholdet av et forelegg opp mot en alternativ tiltale, fortjener overveielse på prinsipielt grunnlag.⁶⁸

Etter denne avgjørelsen har det skjedd en betydelig utvikling på området, og avtaler mellom påtalemyndighet og siktede er vanligere.

Rt-2005-1453-A er en kjennelse fra Høyesterett som dreier seg om skriftlig tilsagn vedrørende straffepåstand. Kjennelsen belyser hvilken betydning en avtale vedrørende straffepåstand har for domstolen. Det sentrale spørsmålet i avgjørelsen var om påtalemyndigheten var bundet av et forhåndsløfte om å ikke legge ned strengere påstand enn fengsel i sju år. Siktede i en narkotikasak ønsket å erkjenne det han hadde gjort, men ikke uten på forhånd å få en garanti fra politiet med hensyn til straffen. Påtalemyndigheten hadde under etterforskningen gitt skriftlig tilsagn om en straffepåstand på sju års fengsel. Siktede tilsto etter dette en rekke alvorlige narkotikaforbrytelser politiet ikke kjente til, og påtalemyndigheten gikk bort fra tilsagnet. Høyesterett kom til at påtalemyndigheten ikke var bundet av avtalen, siden saken viste seg å ha et langt større omfang enn skissert før forklaringen. Det ble presisert at i den utstrekning det gis slike tilsagn må det gjøres klart overfor siktede at domstolen ikke er bundet til å følge straffepåstanden, og at omfanget av

⁶⁷ Se Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 3/2007 om tilståelsesrabatt (RA 2007-3) punkt 8.

⁶⁸ Se Rt-1995-1922-A (side 1925).

straffbare forhold som tilsagnet knytter seg til må gjøres tilstrekkelig klart.⁶⁹ Høyesterett fremhever spesielt siktedes behov for forutberegnelighet i forhold til strl.§ 59, og behovet for nærmere kunnskap om de strafferettslige konsekvensene av å tilstå.

Siden Høyesterett ikke hadde innvendinger til at påtalemyndigheten endret påstand kan det tolkes slik at Høyesterett ikke anerkjente avtalen som ble inngått. En slik slutning kan likevel ikke legges til grunn siden avtalen ble inngått på sviktende grunnlag. Siktede tilsto etter avtalen en rekke alvorlige forbrytelser, og Høyesterett kom til at påtalemyndigheten ikke var bundet på grunn av dette. Høyesterett har ikke i denne avgjørelsen tatt stilling til påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn.

I Rt-2007-616-A var den skriftlige avtalen et tilsagn om at påstanden skulle innebære en strafferabatt på en tredjedel av den straff som var idømt i tingretten. Dommen ble avsagt under dissens 3-2. Flertallet mente at slike avtaler må tillegges en viss selvstendig betydning. Mindretallet mente at et ”plea bargaining” var prinsipielt betenkelig og ville virke sterkt urimelig. Jeg kommer nærmere inn på disse avgjørelsene i 3.2.2.

I Riksadvokatens rundskriv nr. 3 fra 2007 var disse avgjørelsene grunnlag for drøftelsen av om påtalemyndigheten kunne gi forhåndstilsagn om straffepåstand. Rundskrivet er ment å sikre at påtalemyndigheten legger til rette for at strl. § 59 får den effekt som lovgiveren har tilsiktet, og at påtalepraksisen blir ensartet. I Riksadvokatens rundskriv ble det på bakgrunn av Rt-2005-1453-A og Rt-2007-616-A lagt til grunn at “(...)det ikke knytter seg betenkeligheter til at påtalemyndigheten avgir forhåndstilsagn om straffepåstand”. Begrunnelsen for adgangen til å gi forhåndstilsagn var siktedes behov for avklaring på forhånd.⁷⁰

Denne slutningen må etter mitt syn modifieres noe på grunn av den sterke dissensen i Rt-2007-616-A.

I HR-2009-02021-S som gjaldt straffeutmåling i en sak om grov familievold, var det prinsipielle spørsmålet for Høyesterett i storkammer, om det skulle ha selvstendig vekt ved straffeutmålingen at påtalemyndigheten hadde gitt tilsagn om å legge ned en bestemt straffepåstand mot at siktede erkjente skyld. Høyesterett mente at saken ikke reiste spørsmål

⁶⁹ Se Rt-2005-1453-A (avsnitt 17 og 18).

⁷⁰ Se RA 2007-3 kapittel 9.1.

om påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler. Høyesterett uttalte likevel at *”I norsk rett er det ingen lovregulering av avtaler mellom påtalemyndigheten og den siktede om straffepåstanden. Høyesterett har i to avgjørelser om slike avtaler – Rt. 2005 side 1453 og Rt. 2007 side 616 – ikke reist spørsmål ved adgangen til å inngå avtalene.”*⁷¹

3.1.6 Konklusjon

Det er klart at straffetilsagn omfattes av ordlyden ”løfter” i *løfteforbudet* i strpl. § 92 andre ledd. Verken forarbeider, rettspraksis eller påtaleinstruksen taler for en annen tolkning. Ordlyden i løfteforbudet er så klar at for å fravike ordlyden, må det som en følge av legalitetsprinsippet, stilles visse krav til det rettsgrunnlag som taler for å fravike ordlyden.

Vernet mot selvinkriminering er et sentralt hensyn bak løfteforbudet, og kan tolkes slik at ordlyden ”løfter” ikke skal omfatte straffetilsagn. En slik adgang vil bare være uproblematisk i forhold til vernet mot selvinkriminering dersom det legges til grunn en høy grad av redelighet og forsiktighet fra påtalemyndighetens side ved avtaleinngåelsen, dette for å unngå at den siktede blir satt i en presset situasjon. Vernet mot selvinkriminering taler for at løfteforbudet skal tolkes slik at en avtale om straffetilsagn ikke omfattes av bestemmelsen. Det er likevel ingen klar motstrid mellom vernet mot selvinkriminering og løfteforbudet. Vernet mot selvinkriminering kan ikke her føre til at man fraviker en klar ordlyd.

Påtaleinstruksen taler for å regulere påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn, slik at adgangen ikke omfatter alle påtalemyndighetens tjenestemenn. En slik regulering vil være med på å redusere faren for myndighetsmisbruk i den forstand at personkretsen som innehar kompetanse til å inngå avtaler om straffetilsagn blir mindre, og dermed blir risikoen for brudd på kravene til objektivitet, likebehandling og saklighet mindre.

Straffeloven § 59 andre ledd gir økt vekt til hensynet at skyldige skal tilstå. Den økte vekten sier i seg selv ingenting om hvilken betydning det får for løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd.

⁷¹ Se HR-2009-02021-S (avsnitt 12).

Bestemmelsen er utformet på grunnlag av anbefalinger fra arbeidsgruppen som skulle foreslå tiltak for en hurtigere straffesaksbehandling. Formålet bak bestemmelsen er at flere skyldige skal tilstå, og bestemmelsen gir en klar oppfordring til domstolene om å redusere straffen ved tilståelse. Lovgiver hadde større fokus på en effektiv straffesaksbehandling ved utformingen av strl. § 59, i forhold til da strpl. § 92 andre ledd ble utformet. Forarbeidene har ikke sagt noe direkte som tyder på at det har vært meningen å endre på rettstilstanden som følg av løfteforbudet, eller at det skal åpnes for en ordning med straffetilsagn.⁷²

I Ot.prp. nr. 61 (2002-2003) var synspunktet at man burde avvente effekten av endringen i strl. § 59, før et utarbeidingen av behovet for "plea bargaining" eventuelt ble satt i gang. Uttalelsen kan forstås slik at strl. § 59 ikke er ment å innvirke på rettstilstanden etter løfteforbudet i strpl. § 92, og dermed ikke åpne for løfter om straffetilsagn.

Verken i ordlyd eller i forarbeider er det noe som taler for at den økte vekten til hensynet om å øke antallet skyldige som tilstår får innvirkning på strpl. § 92 andre ledd. Det kan ikke sies å være meningen å gripe inn i løfteforbudet. Likevel kan vedtakelsen av strl. § 59 oppfattes som et signal fra lovgiver, om å legge større vekt på prosessøkonomiske hensyn.

Rettstilstanden etter ikrafttreddelsen av strl. § 59 andre ledd er ikke endret slik at straffetilsagn ikke omfattes av ordlyden "løfte" i strpl. § 92 andre ledd.

Høyesterett har ikke tatt standpunkt til forholdet mellom løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd og påtalemyndighetens adgang til å gi straffetilsagn. Rt-2005-1453-A og Rt-2007-616-A viser at Høyesterett legger stor vekt på å gjennomføre hensynene bak strl. § 59 andre ledd, og uttalelsen i HR-2009-02021-S kan sees som et signal om at Høyesterett mente at løfteforbudet ikke begrenser påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler om straffetilsagn. Det skal utøves forsiktighet ved å trekke slutninger av at Høyesterett ikke behandler et spørsmål. Det kan være mange grunner for at Høyesterett ikke har behandlet et spørsmål. Høyesterett ser det kanskje ikke som sin oppgave å oppdra påtalemyndigheten, eller Høyesterett kanskje ønsker å uttale seg gjennom andre kanaler, for eksempel gjennom en høringsuttalelse. Det kan også foreligge prosessuelle hindringer for at Høyesterett ikke har tatt stiling til et spørsmål, for eksempel at spørsmålet ikke er satt på spissen av partene. Høyesteretts manglende standpunkt

⁷² Se Ot.prp. nr. 81 (1999-200) side 9 og 32.

til forholdet mellom løfteforbudet og påtalemyndighetens adgang til å gi straffetilsagn gir ikke grunnlag for en konklusjon om at avgjørelsene begrenser rekkevidden til løfteforbudet.

Konklusjonen er at løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd begrenser påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn. Et straffetilsagn fra påtalemyndigheten til siktede er ikke tillatt etter løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd.

Påtalemyndigheten kan etter norsk rett ikke inngå avtaler med siktede om straffetilsagn.

Det er likevel klart at påtalemyndigheten inngår avtaler med siktede om straffetilsagn. Betydningen av slike avtaler drøftes derfor videre i avhandlingen.

3.2 Hvilken betydning har en avtale mellom påtalemyndigheten og siktede om straffetilsagn for domstolene?

3.2.1 Rettslig utgangspunkt – blir domstolene bundet av en avtale mellom påtalemyndigheten og siktede?

Utgangspunktet er at en avtale kun er bindende mellom partene. Det vil her si at avtalen er bindende for påtalemyndighet og siktede.

Straffeprosessloven § 38 andre ledd regulerer domstolens forhold til straffepåstanden. Bestemmelsen sier ”*med hensyn til det straffebud som skal anvendes på forholdet, er retten ikke bundet av tiltalen eller de påstander som er fremsatt. Det samme gjelder med hensyn til straff og andre rettsfølger*”.

Det er herav et klart utgangspunkt at domstolene ikke er bundet av en avtale mellom påtalemyndigheten og siktede om hvilken straffepåstand som skal nedlegges.

Høyesterett har i HR-2009-02021-S tatt stilling til om, og i hvilken grad, avtaler skal få betydning for domstolenes straffeutmåling. Høyesterett tok utgangspunkt i strpl. § 38 andre ledd andre punktum om at retten ikke er bundet av påtalemyndighetens påstand.⁷³

En avtale om straffetilsagn vil være avhengig av at domstolen følger straffetilsagnet for at siktede skal få den reduseringen i straff som påtalemyndigheten har gitt tilsagn om. Dersom siktede ikke er klar over at gjennomføringen er avhengig av domstolene, kan det være at avtalen har mangler fra påtalemyndighetens side. Dersom siktede er klar over at gjennomføringen er avhengig av domstolene, vil siktede være klar over den manglende forutberegneligheten ved avtalen. Forarbeidene har lagt vekt på forutberegnelighetens betydning for siktede, som behandlet i 3.1.4 og 2.10.⁷⁴

Flertallet i Rt-2007-616-A mente at det måtte være en viss forutberegnlighet med hensyn til hvilket gjennomslag påtalemyndigheten vil kunne regne med å få i domstolen. Dette tilsa at domstolen måtte være villig til å tillegge straffetilsagn en viss selvstendig betydning.⁷⁵

Forutberegnlighet for siktede vil motivere flere skyldige til å tilstå, og gi grunnlag for en enklere og billigere straffeprosess. Prosessøkonomiske hensyn taler derfor for en løsning der påtalemyndigheten kan binde domstolene.

Flertallet i Rt-2007-616-A mente videre at påtalemyndigheten ofte ville ha den beste oversikten over hvilken betydning en tilståelse ville ha for avviklingen av saken.

I noen tilfeller vil påtalemyndigheten ha den beste oversikten over hvilken betydning en tilståelse ville ha for avviklingen av saken, men full oversikt over sakens alle sider vil først foreligge når saken behandles av retten. Spørsmålet om strafferabattens størrelse besvares først etter en gjennomgang av sakens faktum. Dette taler for at strafferabattens størrelse skal avgjøres av domstolene.

Etter strl. § 59 andre ledd skal domstolen ved straffeutmålingen ta i betraktning en ”uforbeholden tilståelse” fra siktede. En avtale som inneholder en tilståelse får dermed

⁷³ Se HR-2009-02021-S (avsnitt 12 til 15).

⁷⁴ Se Ot.prp. nr 81 (1999-2000) side 35 og 40.

⁷⁵ Se Rt-2007-616-A (avsnitt 29).

indirekte betydning ved at retten skal ta hensyn til tilståelsen ved straffeutmålingen, uavhengig av om tilståelsen er en del av en avtale, eller ikke.

Domstolene er ikke bundet av en avtale mellom påtalemyndigheten og siktede om straffetilsagn.

3.2.2 Fører påtalemyndighetens avtale med siktede om straffetilsagn til at det gis større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis?

Rt-2007-616-A gjaldt anke over straffeutmåling i en sak hvor to menn hadde frihetsberøvet, truet og mishandlet fornærmede. De siktede hadde frafalt sine anker over skyldspørsmålet i bytte mot et løfte fra påtalemyndigheten om reduksjon i straffen med en tredjedel. Avtalen mellom de siktede og påtalemyndigheten var skriftlig. Det var påtalemyndigheten som hadde tatt initiativ til avtalen, siden en tilståelse ville være særdeles betydningsfull for sakens oppklaring. Det sentrale spørsmålet var hvilken betydning en slik avtale skulle ha for domstolenes straffeutmåling. Dommen ble avsagt under dissens 3-2. Aktor anførte at man burde gi påtalemyndigheten fullmakt til å forhandle innenfor en avkorting på en tredjedel av straffen som ellers ville bli idømt. Flertallet tok ikke stilling til påstanden. Mindretallet mente at en slik ordning ville vært i strid med forarbeidene til strl. § 59 andre ledd.⁷⁶

Høyesteretts flertall mente at ”*gode grunner kan etter omstendighetene talte for at påtalemyndigheten inngår denne type avtale for på den måte begrense rettsforhandlingen*”. Dette får spesielt betydning i store, kompliserte saker med mange aktører, siden påtalemyndigheten ofte vil ha den beste oversikten over hvilken betydning en tilståelse vil ha for avviklingen av saken.⁷⁷

Flertallet drøftet om det var grunnlag for reduksjon i straffen. Drøftelsen var basert på tilståelsens prosessøkonomiske gevinst, nærmere bestemt at tilståelsen hadde bidratt til et sikrere grunnlag for avgjørelsen. At forklaringen hadde stadfestet fornærmedes forklaring, og

⁷⁶ Se *Rt-2007-616-A* (avsnitt 36).

⁷⁷ Se *Rt-2007-616-A* (avsnitt 29).

dermed bekreftet hans troverdighet var også et argument flertallet brukte for reduksjon i straffen.⁷⁸

For å kunne begrense rettsforhandlingene mente flertallet at det måtte være *”en viss forutberegnelighet med hvilket gjennomslag påtalemyndigheten vil kunne regne med å få i domstolen”*.⁷⁹ Dette tilsa at avtaler mellom påtalemyndighet og siktede måtte tillegges en *”viss selvstendig betydning, men at disse ikke kan følges fullt ut”*.⁸⁰ Det ble presisert at påtalemyndigheten ikke skulle gis samme kompetansen som forslaget om ny strpl. § 233a ville gi, og at det er en forutsetning at påtalemyndigheten opptrer lojalt i forhold til de retningslinjer som er trukket opp i Høyesteretts praksis.

Flertallet sluttet seg til den rettslige vurderingen fra lagmannsretten om at selv om strafferabatt basert på avtale mellom påtalemyndighet og siktede faller utenfor virkeområdet til strl. § 59 andre ledd, er det ikke til hinder for at retten kan ta hensyn til en slik avtale. Intensjonene til en slik avtale er *”sammenfallende med lovgrunnene bak straffeloven § 59 annet ledd”*, og *”legalitetsprinsippet ikke er til hinder for avtaler eller tilsagn til gunst for de tiltalte”*.⁸¹

Tilsagnet fra påtalemyndigheten ble av flertallet ansett å gå utenfor en forsvarlig ramme for anvendelse av strl. § 59 andre ledd, men at generelt måtte slike tilsagn tillegges en viss selvstendig betydning.

Mindretallet mente at strafferabatt for tilståelser burde være uavhengig av om tiltalte hadde tilstått av eget tiltak, eller om tilståelsen var et resultat av tilsagn fra påtalemyndigheten om en mildere straffepåstand. Selv om strl. § 59 andre ledd bestemmer at retten skal ta en uforbeholden tilståelse i betraktning ved straffeutmålingen, mente mindretallet at det ikke fantes noen holdepunkter for at bestemmelsen tok sikte på å åpne for *”plea bargaining”*. De mente en slik ordning var *”prinsipielt betenkelig og virker sterkt urimelig”*.⁸² Videre mente de at det burde gis større strafferabatt for en uforbeholden tilståelse som kommer uoppfordret i første politiavhør, enn for en tilståelse som først foreligger under hovedforhandlingen etter at

⁷⁸ *Ibid* (avsnitt 22).

⁷⁹ *Ibid* (avsnitt 29).

⁸⁰ *Ibid*.

⁸¹ *Ibid* (avsnitt 27).

⁸² *Ibid* (avsnitt 34-36).

siktede innser at bevismaterialet mot han er overveldende. Mindretallet mente den prosessøkonomiske gevinsten var større og belastningen for fornærmede mindre dersom tilståelsen kommer uoppfordret i første politiavhør.⁸³

Mindretallet la vekt på domstolens uavhengighet etter strpl. § 38 andre ledd, og at et ”plea bargaining” system ikke ville være i samsvar med bestemmelsen. Selv om en ordning der påtalemyndigheten skal kunne gi straffetilsagn skulle ha vært ønskelig, ment mindretallet at en slik prinsipiell nydannelse ikke kunne innføres uten lovvedtak. Av hensynet til maktfordelingen mellom lovgiver og domstolene burde domstolene ikke gripe inn i den pågående lovgivningsprosess.⁸⁴

Faren for forskjellsbehandling, favorisering av ressurssterke siktede og press på en siktet som er uskyldig ble også trukket fram av mindretallet. På bakgrunn av disse farene mente de at en rettstillstand hvor siktedes rettstilling var avhengig av aktors forhandlingsvilje og forsvarerens forhandlingsdyktighet, var svært uheldig.⁸⁵

Avslutningsvis mente mindretallet at det eneste påtalemyndigheten kunne tilby siktede var at domstolen skal ta uforbeholdene tilståelser i betraktning ved straffeutmålingen etter strl. § 59 andre ledd.⁸⁶

I *HR-2009-02021-S* var det prinsipielle spørsmålet, om det skulle ha selvstendig vekt ved straffeutmålingen at påtalemyndigheten hadde gitt tilsagn om å legge ned en bestemt straffepåstand, mot at den siktede erkjenner skyld.

Saken gjaldt grov familievold. Fem dager før ankeforhandlingen trakk den siktede anken over skyldspørsmålet, og senere også begjæringen om ny behandling av erstatningskravene. Bakgrunnen for dette var en avtale mellom siktede og påtalemyndigheten, etter initiativ fra den siktedes forsvarer. Påtalemyndigheten hadde gitt tilsagn om å nedlegge påstand om at straffen ble satt til fengsel i ett år og fire måneder, og videre at elleve måneder ble gjort betinget med en prøvetid på tre år. Tilbaketrekkingen av ankepunktene ble likestilt med en uforbeholden tilståelse. Lagmannsretten fulgte straffepåstanden når det gjaldt lengden av

⁸³ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) punkt 6.3.2.

⁸⁴ Se Rt-2007-616-A (avsnitt 38).

⁸⁵ *Ibid* (avsnitt 36).

⁸⁶ *Ibid* (avsnitt 39).

fengselsstraffen, men dømte en helt ut ubetinget fengselsstraff. Saken ble anket til Høyesterett med begrunnelsen at fengselsstraffen burde vært gjort delvis betinget, i samsvar med påtalemyndighetens forhåndstilsagn og aktors påstand for lagmannsretten.

Anken førte ikke frem og Høyesterett kom enstemmig til at retten ikke ble bundet av en slik avtale.

Høyesterett begrunnet resultatet i straffeprosessloven §§ 38 andre ledd, og 59 andre ledd.

*”Det sies klart i straffeprosessloven § 38 andre ledd andre punktum at retten ikke er bundet av påtalemyndighetens påstand. Og det sies i straffeloven § 59 andre ledd at en uforbeholden tilståelse fra den siktede er noe som retten skal ta i betraktning ved straffutmålingen.”*⁸⁷

Spørsmålet var så om påtalemyndighetens forhåndstilsagn om påstanden kunne føre til en større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis.

Høyesterett tok ved dette spørsmålet utgangspunkt i drøftelsene fra flertallet og mindretallet i Rt-2007-616-A. Som redegjort for ovenfor mente flertallet at domstolene måtte tillegge tilsagn fra påtalemyndigheten en viss selvstendig betydning. Mindretallet mente derimot at tilståelsesrabatten burde være uavhengig av om den siktede hadde tilstått av eget tiltak, eller om tilståelsen kom etter tilsagn fra påtalemyndigheten om straffepåstanden.

Om flertallets drøftelse i Rt-2007-616-A sa Høyesterett at, hvor tungtveiende innvendingene er, må ha sammenheng med hvilken vekt man mener at den fremforhandlede påstanden skal ha. *”Jo større selvstendig vekt man vil tillegge påstanden, jo tyngre veier innvendingene.”* Flertallet hadde etter Høyesteretts syn ikke gitt noen klar anvisning med uttrykket *”en viss selvstendig betydning”*⁸⁸, og dersom påtalemyndigheten skulle opptre så lojalt i forhold til retningslinjene fra Høyesterett som flertallet forutsatte, ville den fremforhandlede påstanden ligge nært opp til den løsningen Høyesterett uansett ville komme til. Høyesterett så derfor ikke behovet for å fravike det prinsipielle utgangspunktet i strpl. § 38 andre ledd, at domstolene er uavhengige av påtalemyndighetens syn på straffutmålingen.⁸⁹

⁸⁷Se HR-2009-02021- S (avsnitt 14 og 15).

⁸⁸ *Ibid* (avsnitt 23).

⁸⁹ *Ibid* (avsnitt 23).

Høyesterett så også påtalemyndighetens interesse i å få en enklere behandling av sakene som et potensielt problem i forhold til forutsetningen om lojalitet.

Høyesterett konkluderte i samsvar med mindretallet i Rt-2007-616-A, at et straffetilsagn fra påtalemyndigheten ikke kan tillegges selvstendig betydning ved straffutmålingen.

Konklusjonen bygde på betraktningene fra mindretallet i Rt-2007-616-A om at det var større grunn til å gi strafferabatt for en tilståelse som kom uoppfordret ved første politiavhør, faren for forskjellsbehandling og favorisering av ressurssterke siktede ved en ordning der påtalemyndigheten kunne tilby redusert straff som et vederlag for en uforbeholden tilståelse, og at en slik ordning kunne være et uheldig pressmiddel overfor en siktet som er uskyldig.⁹⁰ Retten så ikke noen problemer ved å gå fra flertallets løsning siden løsningen ikke hadde noen klar rekkevidde og særlig da *spørsmålet* nå var brakt opp til avgjørelse i storkammer.⁹¹

3.2.3 Konklusjon

Flertallet i Rt-2007-616-A mente at tilsagn fra påtalemyndighetens må ha en viss selvstendig betydning, forutsatt at de opptrer lojalt i forhold til Høyesteretts retningslinjer for tilståelsesrabatt. Flertallets begrunnelse var basert på prosessøkonomiske hensyn, hensynet til offeret, og siktedes behov for forutberegnelighet og tillitt til påtalemyndigheten.

Mindretallet mente at tilståelsesrabatten burde være uavhengig av om den siktede har tilstått av eget tiltak eller om tilståelsen er kommet etter tilsagn fra påtalemyndigheten om straffepåstand. De begrunnet en slik rettstilstand i demokratiske hensyn, allmennhetens rettsfølelse, objektivitet, likebehandling, og at den prosessøkonomiske gevinsten er større ved tilståelser på et tidligere tidspunkt.

Drøftelsen fra flertallet er kritisert i juridisk litteratur.⁹² Både fordi det strider med synspunktene i forarbeidene og fordi flertallet opptrer som lovgivere. Strandbakken mener avgjørelsen er et skritt i feil retning, bort fra våre grunnverdier.

⁹⁰ *Ibid* (avsnitt 20).

⁹¹ *Ibid* (avsnitt 28).

⁹² Se Asbjørn Strandbakken, *Hvilken strafferettspleie ønsker vi?*, *Lov og rett* nr. 2 2008 side 65-66.

Flertallet i Rt-2007-616-A legger føringer om at avtaler skal ha betydning for straffeutmålingen. En slik føring vil være i konflikt med prinsippet om at domstolene står fritt i forhold til partenes påstander etter strpl. § 38 andre ledd. Dersom påtalemyndigheten kan inngå avtaler med siktede som er bindende for domstolen vil det være i strid med et grunnleggende prinsipp i norsk rett. Jeg er enig med Høyesterett i HR-2009-02021-S at dersom påtalemyndigheten opptrer lojalt skal den strafferabatt de gir tilsagn om, være i samsvar med den strafferabatt domstolen vil gi.

Flertallets rettslige vurdering om at selv om strafferabatt basert på avtale mellom påtalemyndighet og siktede faller utenfor virkeområdet til strl. § 59 andre ledd, er det ikke til hinder for at retten kan ta hensyn til en slik avtale, er riktig. Den er riktig ved at retten har fritt skjønn ved utmålingen, men bestemmelsen sier likevel ikke noe som taler for at domstolen skal ta hensyn til avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede. Det må derfor, etter min mening, ikke trekkes noen sluttinger mellom at det ikke er noen hindring å ta hensyn til avtaler om straffetilsagn i strl. § 59, og at avtalene skal ha en viss selvstendig betydning.

Etter Høyesteretts seneste behandling av spørsmålet om hvilken vekt en avtale mellom påtalemyndighet og siktede har for domstolene, virker det som om de har tatt et klart standpunkt til spørsmålet. Høyesterett har gått bort fra flertallets uttalelse i Rt-2007-616-A om at slike avtaler må tillegges en "*viss selvstendig betydning*", og konkludert med at retten ikke er bundet av en slik avtale. Domstolene vil ikke legge større vekt på en tilståelse i en avtale med påtalemyndigheten, enn en annen tilståelse som får betydning ved strl. § 59 andre ledd.

Konklusjonen er at påtalemyndighetens avtale med siktede om straffetilsagn ikke fører til at det gis større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis.

4. Forslaget om strpl. § 233a

4.1 Generelt

I en undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden, som riksrevisjonen utførte i 2003, ble det dokumentert både fristoverskridelser og manglende målbarhet med hensyn til om frister

overholdes.⁹³ Selv om tempoet i straffesaksbehandlingen har økt de siste årene, er det klart at dette fortsatt er et problem i norsk rett. I juni 2004 påla stortinget regjeringen å utarbeide en tiltakspakke for å redusere straffesaksbehandlingstiden.⁹⁴ I september 2006 sendte justisdepartementet ut et høringsnotat om hurtigere behandling av straffesaker. I dette høringsnotatet forelå det er forslag om ny strpl. § 233a.

Forslaget om strpl. § 233a, går inn for å åpne for avtaler mellom påtalemyndigheten og siktede, og under visse vilkår gjøre avtalen bindende for domstolen. Påtalemyndigheten skal, etter regelen, kunne gi et bindende tilsagn om hvilken straff det vil nedlegges påstand om. Tilsagnet gis i bytte mot at den siktede gir en uforbeholden tilståelse som støttes av de øvrige opplysningene i saken. Straffetilsagnet skal være bindende for domstolene, i den forstand at de ikke kan idømme strengere straff enn straffetilsagnet, med mindre det ville innebære et vesentlig avvik fra det som ellers ville blitt dømt. Forslaget er omdiskutert og har så lang ikke resultert i en ny lov. I et forarbeid der Justisdepartementet fulgte opp et av forslagene fra det samme høringsnotatet sa justisdepartementet at de andre spørsmålene som høringsnotatet tok opp ”*kjem departementet attende til i ein seinare proposisjon*”.⁹⁵ Departementet mente at det kunne være grunnlag vektlegge avtaler mellom påtalemyndighet og siktede i større grad enn i dag.

Flertallet av høringsinstanser har vært negativ til en ny strpl. § 233a. Etter departementets syn bør man avvente effekten av endringen i straffeloven § 59 om straffutmålingen ved tilståelser før et slikt utredningsarbeid eventuelt settes i gang.⁹⁶

I denne delen av oppgaven redegjøres det for det nærmere innholdet av forslaget, og forslaget vurderes opp mot gjeldende rett.

Straffeprosessloven § 233a kan lyde slik:

⁹³ Se Dokument nr. 3:15 (2004-2005) Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden.

⁹⁴ Se Innst. S. nr. 218 (2003-2004) Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Anne Helen Rui, Gunn Karin Gjøl og Knut Storberget om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden.

⁹⁵ Se Ot.prp. nr. 13 (2008-2009) Om lov om endringar i straffeprosessloven mv (tingretten si handsaming av saker om ikkje vedtekne førelegg mv.) side 3.

⁹⁶ Se Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) side 10.

”Dersom den siktede under etterforskningen gir en uforbeholden tilståelse som styrkes av de øvrige opplysninger, kan påtalemyndigheten forplikte seg til å nedlegge en bestemt påstand om straff. Påstanden kan settes under det lavmål som er bestemt, og til en mildere straffart.

Påtalemyndighetens tilsagn er ikke bindende dersom den siktede ikke står ved den uforbeholdne tilståelsen under pådømmelsen av saken. Det samme gjelder hvis det viser seg at forholdene var alvorligere enn det siktede har forklart, eller det avdekkes ytterligere straffbare forhold som den siktede står bak.

Domstolen kan ikke idømme strengere straff enn den påstand påtalemyndigheten har forpliktet seg til etter første ledd. Dette gjelder likevel ikke dersom straffen ville innebære et vesentlig avvik fra det som ellers ville blitt idømt. Når det foreligger et bindende tilsagn fra påtalemyndigheten, skal det under enhver omstendighet gjøres et fradrag i straffen for den uforbeholdne tilståelsen.”⁹⁷

Forslaget gir i første ledd påtalemyndigheten lovbestemt kompetanse til å gi bindende strafftilsagn. Andre ledd gir tre vilkår for at påtalemyndigheten er bundet av tilsagnet sitt. Tredje ledd binder domstolen til den straffepåstand påtalemyndigheten har bundet seg til, med forbehold om at straffen ikke er et vesentlig avvik fra den straff som ellers ville blitt idømt. Hovedelementene i bestemmelsen er at påtalemyndigheten gis kompetanse til å inngå avtaler med siktede, og at påtalemyndigheten delvis kan binde domstolen.

4.2 Ordlyden i forslaget

Det antas at den foreslåtte ordlyden *”uforbeholden tilståelse”* skal forstås i samsvar med den samme ordlyden i strl. § 59 andre ledd. Straffeloven § 59 andre ledd, sier at dersom siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta denne i betraktning. Ordlyden *”uforbeholden tilståelse”* skal ifølge forarbeidene til bestemmelsen forstås i samsvar med strpl. § 248.⁹⁸ Høyesterett har sagt at tilståelsen må dekke de faktiske forhold som er grunnlag for lovens karakteristik, både de subjektive og de objektive. Derimot kreves det ikke at

⁹⁷ Se Høringsnotat om hurtigere behandling av straffesaker 29. September 2006 side 74.

⁹⁸ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) side 44.

siktede har erkjent straffeskyld eller at forholdet rammes av straffeloven.⁹⁹ Det vil si at for å oppfylle kravet om ”uforbeholden tilståelse” ved legemsbeskadigelse i strl. § 229, må siktede tilstå å ha skadet personen og å ha gjort dette forsettlig.

I Rt-2007-616-A ble tilbaketrekking av anke likestilt med en uforbeholden tilståelse, og i HR-2009-02021-S ble tilbaketrekking av anke over skyldspørsmålet likestilt med uforbeholden tilståelse. Tendensen fra Høyesterett er en stadig senket terskel for hva som omfattes av ordlyden ”uforbeholden tilståelse”.

Ordlyden ”styrkes av de øvrige opplysninger” er en henvisning til at domstolen ikke skal dømme siktede på grunnlag av tilståelsen alene. Tilståelsen må styrkes av de øvrige bevisene i saken. Forarbeidene legger som nevnt vekt på viktigheten av at man oppnår et riktig resultat.¹⁰⁰ Denne reservasjonen i forslaget er i samsvar med hensynet til en siktet som er uskyldig, men likevel tilstår en straffbar handling.

Det er bare dersom tilståelsen styrkes av de øvrige opplysningene at påtalemyndigheten kan forplikte seg til å nedlegge en bestemt påstand om straff. Ordlyden stiller her også krav til at påtalemyndigheten opptrer objektiv i den forstand at det skal være sentralt for påtalemyndigheten å få en riktig avgjørelse. Dersom påtalemyndigheten får en tilståelse fra siktede som ikke styrkes av øvrige opplysninger kan den ikke inngå en avtale med siktede. Dette kommer også fram i strpl. § 226 tredje ledd som sier at dersom en bestemt person er mistenkt, ”skal etterforskingen søke å klarlegge både det som taler mot ham og det som taler til fordel for ham”. Med andre ord må påtalemyndigheten også legge vekt på det som taler imot at siktede har gitt en riktig tilståelse.

Første ledd sier videre at påtalemyndigheten kan ”forplikte seg til å nedlegge en bestemt påstand”. Selv om det ikke er nevnt i forslaget vil en skriftlig forpliktelse være mest praktisk. Både Rt-2005-1453-A og Rt-2007-616-A handler om skriftlig tilsagn om straff. Krav til at notoritet og solennitet blir ivaretatt, vil styrke sikkerheten for siktede, skape klarhet over innholdet i forpliktelsen, vekke ansvarsfølelse og man vil i større grad unngå uenigheter om forpliktelsens innhold i ettertid. At det er mulig å se innholdet i avtalen i ettertid vil kunne styrke allmennhetens rettsfølelse ved at de kan få innsyn i avtalen.

⁹⁹ Se Rt-2005-559-A (avsnitt 18 og 19).

¹⁰⁰ Se NOU 2007: 7 side 94.

Ordlyden, ”Påstanden kan settes under det lavmål som er bestemt, og til en mildere straffart.”, er i samsvar med ordlyden i strl. § 59 andre ledd.

I forslagetets andre ledd stilles det opp vilkår for at påtalemyndighetens tilsagn skal være bindende. For det første er tilsagnet ikke bindende dersom ”dersom den siktede ikke står ved den uforbeholdne tilståelsen” under pådømme av saken. Denne reservasjonen styrker troverdigheten til en dom i saken. Dersom en siktet nekter for den straffbare handlingen han tidligere har tilstått vil det i større grad kunne sås tvil om avgjørelsen. En tilståelse er et bevis som det i stor grad legges vekt på å dersom domstolen skulle dømme i et tilfelle der det er tvil om tilståelsen er riktig vil det svekke allmennhetens rettsfølelse, trolig være i strid med EMK art. 6 om rettferdig rettergang, og ikke beskytte siktede i den grad den norske strafferetten krever.

For det andre er tilsagnet ikke bindende dersom ”det viser seg at forholdene var alvorligere enn det siktede har forklart, eller det avdekkes ytterligere straffbare forhold som den siktede står bak.” Denne reservasjonen er i samsvar med standpunkt Høyesterett tidligere har tatt. I Rt-2005-1453-A der påtalemyndigheten hadde gitt skriftlig tilsagn om en straffepåstand på sju års fengsel, men siktede tilsto etter dette en rekke alvorlige narkotikaforbrytelser politiet ikke kjente til, og påtalemyndigheten gikk bort fra tilsagnet. Høyesterett kom til at påtalemyndigheten ikke var bundet av avtalen, siden saken viste seg å ha et langt større omfang enn skissert før forklaringen. Problemet med denne reservasjonen er at siktede kan la være å tilstå andre straffbare forhold for å beholde avtalen han har forhandlet med påtalemyndigheten. Fra dette perspektivet er reservasjonen ikke i samsvar med prosessøkonomiske og kriminalpolitiske hensyn.

I forslagetets tredje ledd er det domstolens forhold til tilsagnet som reguleres. Domstolen kan etter forslaget ”ikke idømme strengere straff enn den påstand påtalemyndigheten har forpliktet seg til”. Denne delen av forslaget binder som nevnt domstolen til avtalen mellom påtalemyndigheten og siktede. Domstolen kan likevel idømme en straff som er lavere enn påstanden fra påtalemyndigheten. En slik reservasjon vil ivareta hensynet til en siktet som har tilstått, men som domstolen oppfatter som ikke skyldig eller ikke skylig i hele siktelsen. Reservasjonen er i stor grad en beskyttelse av siktede, og derav hensynet til rettferdig rettergang.

Videre stiller tredje ledd vilkår til tilsagnet for at domstolen skal være bundet av tilsagnet. Domstolen kan idømme strengere straff enn påstanden fra påtalemyndigheten ”*dersom straffen ville innebære et vesentlig avvik fra det som ellers ville blitt idømt*”. I stor grad ivaretar også denne reservasjonen hensynene ovenfor. I tillegg stiller den et lojalitetskrav til påtalemyndigheten, om at de må forholde seg til den rettslige vurderingen domstolen ville ha utført ved et lignende lovbrudd. Ordlyden i forslaget er her i samsvar med forutsetning fra flertallet i Rt-2007-616-A, at påtalemyndigheten måtte opptre lojalt i forhold til de retningslinjer som er trukket opp i Høyesteretts praksis.¹⁰¹ Denne delen av forslaget legger vekt på at domstolen skal oppnå det riktige resultat, og er et uttrykk for at domstolen også etter en eventuell lovendring er den dømmende instans. Ordlyden ”*vesentlig avvik*” tilsier at det ikke er en ubetydelig forskjell mellom hva som ellers ville blitt idømt og påstanden fra påtalemyndigheten. For at forutberegneligheten til siktede skal ivaretas burde reservasjonen anvendes skjeldent. Hva som utgjør et ”*vesentlig avvik*” bør presiseres i forarbeidene dersom forslaget om strpl. § 233a resulterer i en lovbestemmelse.

Til sist står det i forslaget at ”*Når det foreligger et bindende tilsagn fra påtalemyndigheten, skal det under enhver omstendighet gjøres et fradrag i straffen for den uforbeholdne tilståelsen*”. Denne ordlyden er en henvisning til strl. § 59 andre ledd som sier at dersom ”*siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffeutmålingen*”.

4.3 Er det stor forskjell på dagens rettstilstand og realitetsendringen dersom strpl. § 233a innføres?

Forslagets *første og andre ledd* gir påtalemyndigheten kompetanse til å forplikte seg til en bestemt påstand om straff mot at siktede tilstår vil klargjøre rettstilstanden. Det finnes som sagt ingen direkte lovgivning på området i dag. Som konkludert i kapittel 3.1 begrenser løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn. Påtalemyndigheten kan etter norsk rett ikke inngå avtaler med siktede om straffetilsagn. En ny strpl. § 233a vil derfor i forhold til påtalemyndighetens

¹⁰¹ Se Rt-2007-616-A (avsnitt 29).

adgang til å inngå avtaler med siktede være en ny rettsdannelse, selv om det i praksis allerede forekommer forhandlinger mellom påtalemyndighet og siktede. Det er likevel klart at påtalemyndigheten i praksis inngår avtaler med siktede om straffetilsagn. En lovendring ved strpl. § 233a første og andre ledd vil derfor ikke føre til endringer i påtalemyndighetens faktiske situasjon.

Løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd, vil etter innførselen av strpl. 233a kunne tolkes slik at ”løfter” ikke omfatter straffetilsagn, jfr. *lex posterior* og *lex specialis*. Det vil likevel være anbefalt at lovgiver endrer ordlyden til løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd som sier at ”*løfter (...) må ikke brukes*”, eller på annen måte ta stilling til forholdet mellom løfteforbudet og avtaler mellom påtalemyndighet og siktede om straffetilsagn.

Forslagets *tredje ledd* sier at domstolen ikke kan idømme strengere straff enn den påstand påtalemyndigheten har forpliktet seg til etter første ledd. Som konkludert med i 3.2.1 er domstolene ikke bundet av en avtale mellom påtalemyndighet og siktede om straffetilsagn. En slik forandring vil derfor være en klar nydannelse i norsk rett og vil på dette punktet avvike fra strpl. § 38 andre ledd, som sier at domstolen står fritt i forhold til partenes påstander. Som konklusjonen med i 3.2.3 fører ikke en avtale om straffetilsagn ikke til at det gis større tilståelsesrabatt enn det som ellers ville følge av rettspraksis. Forslagets tredje del vil derfor også medføre nydannelse i forhold til hvordan domstolene forholder seg til avtaler om straffetilsagn. Forholdet til maktfordelingen mellom påtalemyndigheten, som den utøvende makt og domstolene, som den dømmende makt vil forskyves.

Forslaget er supplert med at domstolen på visse vilkår kan idømme strengere straff. Forslaget sier i tredje ledd, andre punktum om avtalens bindende virkning for domstolens ”(...) *gjelder likevel ikke dersom straffen ville innebære et vesentlig avvik fra det som ellers ville blitt idømt.*”. Som nevnt ovenfor inneholder denne reservasjonen et lojalitetskrav til påtalemyndigheten, om at de må forholde seg til den rettslige vurderingen domstolen ville ha utført ved et lignende lovbrudd. Ordlyden i forslaget er her i samsvar med forutsetning fra flertallet i Rt-2007-616-A, at påtalemyndigheten måtte opptre lojalt i forhold til de retningslinjer som er trukket opp i Høyesteretts praksis.¹⁰² Reservasjonen modifierer maktforskyvingen i noen grad, ved at påtalemyndigheten må legge ned en påstand i samsvar

¹⁰² Se Rt-2007-616-A (avsnitt 29).

med domstolens praksis, og at domstolen kan idømme strengere straff dersom påstanden er et vesentlig avvik fra straffen domstolen ville idømt.

Mindretallet i Rt-2007-616-A siterte Høyesteretts høringsuttalelse om ny strpl. § 233a. Høyesterett uttalte i høringsuttalelsen at *”En regel om at påtalemyndigheten i tilståelsessakene skal kunne binde straffutmålingen oppad vil medføre en rolleblanding og representere et inngrep i den dømmende virksomhet som etter vår vurdering vil være svært uheldig. Dersom kompetansen benyttes i stor utstrekning, vil antallet saker hvor retten ikke står fritt ved straffutmålingen kunne bli høyt. Det vises til at det fremgår av DA's Rapportserie 2/2004 at mer enn 40 % av de sakene som bringes inn for retten, avgjøres ved tilståelsesdom.”*¹⁰³

Uttalelsen viser til forholdet til maktfordelingen mellom påtalemyndighet og domstol. Ved en lovendring vil kompetanse overføres fra den dømmende, til den utøvende virksomhet. En slik maktforskyving vil kunne være uheldig i forhold til faren for maktmisbruk og allmennhetens rettsfølelse. I forhold til maktmisbruk vil faren være større ved å øke antall personer som besitter dømmende virksomhet. I forhold til forslaget om strpl. § 233a reduseres faren noe ved at domstolen kan idømme en lavere straff enn tilsagnet, og at tilsagnet ikke kan innebære et vesentlig avvik fra det som ellers ville bli idømt. Likevel vil faren for forskjellsbehandling og usaklighet bli større etter maktforskyvingen fra domstolene til påtalemyndigheten. I forhold til allmennhetens rettsfølelse vil maktforskyvingen være uheldig på grunn av allmennhetens forventning til at domstolene er den dømmende virksomhet.

4.4 Alternativer til lovendring

Andre ordninger som ikke er like drastiske som forslaget om strpl. § 233a kan prøves før en eventuell lovendring. Slike alternativer kan være å forberede kontakt mellom retten, påtalemyndigheten og aktor med henblikk på planlegging og forenkling av tiltalen. Påtalemyndigheten kan også i større grad informere siktede om tilståelsesrabatten.

¹⁰³ Se Rt-2007-616-A (avsnitt 37) om Høyesteretts høringsuttalelse av 14. desember 2006, punkt 11.4.

Justisdepartementet har uttalt at strafferabatten bør synliggjøres både for den domfelte og for andre, for å få flere tilståelse. *”Retten bør i domspremissene angi hvilken betydning tilståelsen har hatt ved straffutmålingen”*¹⁰⁴. Departementet sa videre at det ved forbrytelser hvor det er et nokså eksakt straffenivå i praksis, typisk i en del narkotikasaker, kan det være hensiktsmessig å angi hva straffen hadde blitt dersom den siktede ikke hadde tilstått. I andre saker kan man ikke forvente at retten angir ”rabatten”, men retten bør i mer generelle vendinger gi uttrykk for hvor stor vekt den har lagt på tilståelsen.

Strafferabatten kan gjøres mer synlig ved innførselen av lovforslaget om et nytt tredje punktum i strpl. § 40. Forutberegneligheten og synbarheten vil i større grad bli ivaretatt ved at ikrafttredelse av et nytt tredje punktum som sier at det *”(...)bør angis hvilken betydning tilståelsen har hatt for straffeutmålingen”*.¹⁰⁵

4.5 Vurdering

Det er et klart behov for en lovregulering av påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn. Den faktiske situasjonen i dag, er at påtalemyndigheten inngår avtaler med siktede om straffetilsagn. Den rettslige situasjonen gjenspeiler ikke at påtalemyndigheten har adgang til å inngå avtaler med siktede. Verken Høyesterett eller lovgiver har tatt direkte stilling til spørsmålet. Høyesterett har muligens unngått å ta stilling til spørsmålet siden de anser det som lovgivers oppgave. Å innføre en regel som samsvarer med strpl. 233a første og andre ledd, om påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede, mener jeg er å anbefale. En slik bestemmelse vil avklare den rettslige situasjonen, i samsvar med den faktiske situasjonen, og løfteforbudet i strpl. § 92 andre ledd kan da tolkes slik at ”løfter” ikke omfatter straffetilsagn uten å komme i konflikt med legalitetsprinsippet.¹⁰⁶

Å lovfeste påtalemyndighetens adgang til å inngå avtaler med siktede om straffetilsagn vil være å lovfeste en praksis som idag utøves uten lovhjemmel. Forslaget om strpl. § 233a første og andre ledd vil være et steg i riktig retting.

¹⁰⁴ Se Ot.prp. nr. 81 (1999-2000) side 40.

¹⁰⁵ Lov 2009-06-19 nr 75: Lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (elektronisk kontroll ved kontaktforbud, saksbehandlingsreglene for besøksforbud mv.).

¹⁰⁶ På bakgrunn av lex specialis og lex posterior vil strpl. § 233a gå foran strpl. 92 ved motstrid om spørsmål vedrørende avtaler mellom påtalemyndighet og siktede.

Strpl. § 233a tredje ledd, om at domstolen ikke kan idømme strengere straff enn den påstand påtalemyndigheten har forpliktet seg til, vil gjennom flere tilståelser fremme hensynene som taler for avtaler om straffetilsagn, forutberegneligheten for siktede, prosessøkonomiske hensyn, kriminalpolitiske hensyn, og hensynet til eventuelle offer og pårørende. Hensynene er viktige for norsk straffeprosess, men må avveies mot hensynet til rettferdig rettergang, siktede som er uskyldig, allmennhetens rettsfølelse, og faren for at påtalemyndigheten ikke ivaretar objektivitet, likebehandling og saklighet. Det kan ikke sees bort ifra at en slik lovendring vil være drastisk. Før en eventuell lovendring til strpl. § 233a burde lovgiver heller forsøke å ivareta hensynene som taler for avtaler om straffetilsagn på andre måter. Etter min mening burde man avvende effekten av et nytt tredje punktum i strpl. § 40 andre ledd. Regelen kan resultere i at domstolen utvikler en praksis om strafferabatt som er synbar for påtalemyndigheten, og at påtalemyndigheten slik med større sikkerhet kan gi et straffetilsagn som er i samsvar med den strafferabatt domstolen vil gi. Endringen i strpl. § 40 andre ledd tredje punktum, sammen med å innføre forslaget i strpl. § 233a første og andre ledd, kan gi en konsekvent og synbar praksis ved bruk av strafferabatt. En slik praksis vil gi siktede større forutberegnelighet, som kan resultere i at flere skyldige tilstår.

Forslaget om strpl. § 233a tredje ledd vil idag ikke være et steg i riktig retning.

Kildeoversikt

Lover

Straffeloven	Lov 22. Mai 1902 nr. 2 om almindelig borgerlig straffelov.
Forvaltningsloven	Lov 10. Februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker.
Straffeprosessloven	Lov 22. Mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.
Politoloven	Lov 4. August 1995 nr. 53 om politiet.
Menneskerettsloven	Lov 21. Mai. 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

Juridisk litteratur

Andenæs, Johs., *Norsk straffeprosess*, 4. Utgave, (Oslo 2009).

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. Utgave, (Oslo 2001).

Eckhoff, Torstein og Smith, Eivind, *Forvaltningsrett*, 8. Utgave, (Oslo 2006).

Hov, Jo, *Rettergang II*, (Oslo 2007).

Rettspraksis

Rt-1974-961

Rt-1980-360

Rt-1995-1427-B

Rt-1995-1922-A

Rt-1998-407-A

Rt-1999-1269-A
Rt-2000-31-A
Rt-2000-1084-B
Rt-2005-314-A
Rt-2005-559-A
Rt-2005-1453-A
Rt-2007-616-A
Rt-2007-1056-A (NOKAS)
Rt-2007-1184-A
HR-2009-02021-S

Forarbeider

Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m v (etterforskningsmetoder m.v.).

Ot.prp. nr 81 (1999-2000) om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven.

Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.).

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) om lov om straff (straffeloven).

Ot.prp. nr. 13 (2008-2009) Om lov om endringar i straffeprosessloven mv (tingretten si handsaming av saker om ikkje vedtekne førelegg mv.).

NOU 1984: 27 om ny påtaleinstruks.

NOU 1997: 15 om etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet.

NOU 2003: 21 Kriminalitetsbekjempelse og personvern.

NOU 2007: 7 Fritz Moen og norsk strafferettspleie.

Innst. O. nr. 3 (1999-2000). Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v. (etterforskningsmetoder m.v.).

Innst. O. nr.45 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling m.v.).

Innst. S. nr. 218 (2003-2004) Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Anne Helen Rui, Gunn Karin Gjøl og Knut Storberget om regelendringer og tiltak for å redusere straffesaksbehandlingstiden.

EMD

Saunders mot Storbritannia fra 17.12.1996 (EMD-1991-19187).

Funke mot Frankrike fra 25.02.1993 (EMD-1984-10828).

Konvensjoner

EMK	Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. Nov. 1950.
SP	FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 16. Des 1966.
TP	Andre tilleggsprotokoll om avskaffelse av dødsstraff til den internasjonale konvensjon av 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter.

Artikler

Kjelby, Gert Johan, Forhandlinger og avtaler mellom påtalemyndighet og siktede – straffeprosessuelle forlik? Kritisk juss nr. 4 1996, side 239-240.

Strandbakken, Asbjørn, *Hvilken strafferettspleie ønsker vi?*, Lov og rett nr. 2 2008.

Annet

Påtaleinstruksen	Forskrift av 28. Juni 1985 nr. 1979 om ordningen av påtalemyndigheten.
Riksadvokatens rundskriv	RA 2007-3 "Tilståelsesrabatt. Straffeloven § 59", 2007-05-07.
Høringsuttalelse	Høyesteretts høringsuttalelse av 14. desember 2006.
Høringsnotat	Justisdepartementet snr. 200508271 ES, høringsnotat om hurtigere straffesaksbehandling, 29. september 2006.
Riksrevisjonens undersøkelse	Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden. Dokument nr. 3:15 (2004-2005)